



TÜSİAD

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

Türk Ekonomisi Üzerine Toplantı

TÜSİAD

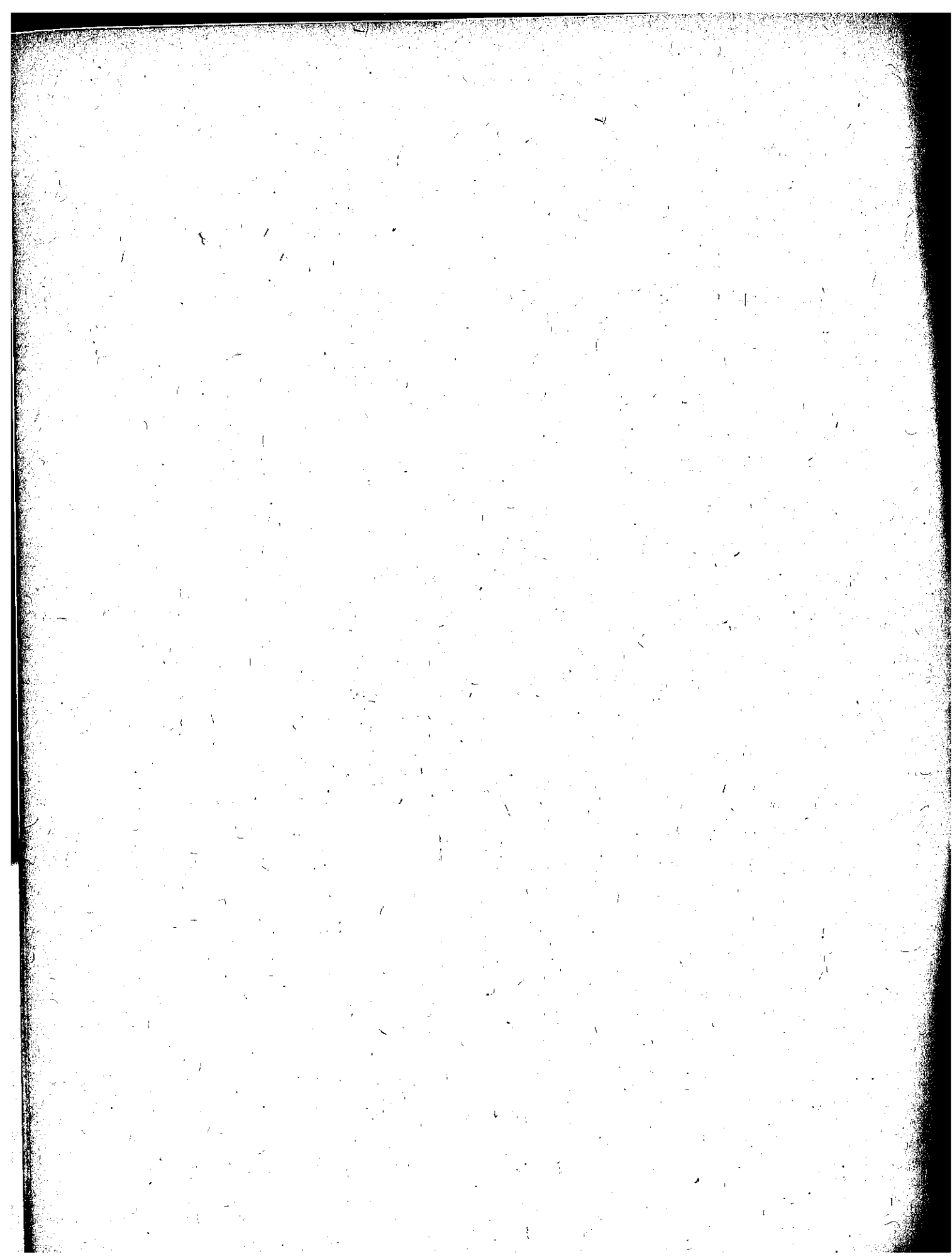
**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

Türk Ekonomisi üzerine görüşler

17 Ocak 1976

İstanbul

**TÜSİAD Tarafından 17 Ocak 1976 tarihinde İstanbul'da Tarabya Oteli'nde
düzenlenen TÜRK EKONOMİSİ ÜZERİNE TOPLANTI'da yapılan konuşmalar**



TÜRK EKONOMİSİ ÜZERİNE GÖRÜŞLER

1976 YILINA GİRERKEN TÜRK EKONOMİSİ

Feyyaz BERKER

Hür teşebbüsün artan sorumlulukları 5

Dr. Nejat ECZACIBAŞI

Türkiye'nin Ortadoğu ve Arap Dünyası ile ekonomik işbirliği..... 7

Sakıp SABANCI

Sanayileşme ve ihracatın önemi 9

Vehbi KOÇ

1976'ya girerken Türkiye'nin sorunları 13

1975 YILINDA TÜRK EKONOMİSİ

Halit NARİN

İşçi-işveren ilişkileri 16

Ertuğrul SOYSAL

Sanayileşme ve bölgesel dengesizlikler 19

Selçuk YAŞAR

Düşünce akımları 21

Prof. Dr. Demir DEMİRGİL

Ekonominin genel değerlendirilmesi 23

T. Güngör URAS

Özel sektörde 1975 yılında gelişmeler ve 1976 yılına ilişkin beklentiler 24

Dr. Gustav Adolf SONNENHOL *Almanya Federal Cumhuriyeti Büyükelçisi*

Türk-Alman ekonomik ilişkileri ve A. E. T. 25

4

Veb Ofset İleri Matbaacılık Anonim Şirketi tesislerinde hazırlanıp basılmıştır.

Hür Teşebbüsün Artan Sorumlulukları

Feyyaz BERKER

Türkiye'de ekonomik ve sosyal gelişmenin hızla gerçekleştirilmesi, bu ülkede yaşayanların tümünün huzur içinde, insanca yaşama koşullarına kavuşturulması hepimizin ortak arzusudur.

Ne yazık ki, son zamanlarda giderek baskısı artan ve sosyal barış ve refah olumsuz etkileyen tahrik ve tertipler ülkeyi istenmeyen yönere doğru itmeye çalışmaktadır.

Türk gençliğini birbirine vurduran, Türk ulusunun bölünmesini arzulayan bu tahrik ve tertiplerin amacının ülkeyi totaliter bir yönetime sürüklemeye olduğu açıktır. Tahrik ve tertiplerin özellikle öğrenci topluluklarında yoğunlaştırılması ve çocuklarımızın can güvenliğinin ortadan kalkması üzüntü vericidir.

Kardeş kavgasını tahrik eden, demokratik yönetimi bertaraf etmeyi amaçlayan bu girişimlere ve her türlü kanun dışı hareketlere hür teşebbüs kesimi kesinlikle karşıdır.

Türk hür teşebbüsünün faşist bir idare özlemi içinde olduğunu ima ve iddia edenlerin, en azından bu tahrik ve tertiplerin içinde veya yanısı oldukları söylenebilir.

Hür teşebbüs kesimi hür demokratik rejimi daima savunmaya karardır.

Türk hür teşebbüsü, ekonomik ve sosyal gelişmenin hızlandırılması, kalkınmanın nimetlerinin bölgeler ve fertler arasında adil olarak sağlanmasının özlemi ve çabası içindedir.

Kalkınmanın temel şartı politik istikrardır. TBMM'nin ve tüm siyasi partilerimizin milli bütünlüğü ve barışı sağlamakta vatandaşların huzur ve mutluluğu yolunda asgari-müştereklerde birleşmeleri kaçınılmaz görevleridir.

1976 yılında hür teşebbüs kesimini bekleyen önemli sorumluluklar arasında dört konu öncelik kazanmaktadır:

1. Türk hür teşebbüsünün bugün en önemli görevlerinden biri kamuoyuna ekonomik ve sosyal konularda daha yoğun bir şekilde gerçek bilgileri süratle ve sürrekli olarak vermektir. Son zamanlarda basınının ekonomik konulara daha çok yer vermesi ümitverici bir gelişmedir. Bu çabamızı artırmak zorundayız. Tüketicilere dönük reklamlarda, çalışanlara verilen hakların seviyeleri ve yapılan olumlu faaliyetler aksettirilmelidir. Hür demokratik bir toplumda her konuda son kararı tüketicinin, yani kamuoyunun verdiğini unutmamalıyız.

2. Hür teşebbüsü temsil eden kuruluşlar 1975 yılında başlatmış bulundukları yakın güçbirliğini devam et-

tirmeli ve hür teşebbüsün temel ilkelerini 1976 yılında açıklıkla ortaya koymalıdır. Hür teşebbüs mensupları tarafından bu temel ilkelere içtenlikle sahip çıkılması ve uyulmalıdır. İşçi-işveren ilişkilerinde gösterilecek birlik ve beraberlik sosyal barışı olumlu yönde etkilemelidir.

3. Türkiye-AET ilişkilerinin olumlu yönde gelişmesi için Türk sanayici ve işadamları komuya gereken önemi ve ilgiyi göstermelidir.

Türkiye'nin Ortak Pazar ülkeleriyle siyasi, askeri, sosyal ve kültürel alanlarda yapacağı işbirliği yanında hem tarım ve hem de sanayi alanlarında bu ülkelerle denge kurabilecek bir rekabet sağlaması ancak gerekli sürede altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesi ile mümkün olabilir. Bu altyapıya paralel olarak ileri teknoloji ve ihracata dönük yatırımların kısa sürede gerçekleşmesi esastır. Türkiye'nin ekonomik bağımsızlığı, ihracatının gelişmesine bağlıdır.

Ancak, katma ve ek protokollerin 12 ve 22 yıllık gümrük indirimleri süresi içinde bu yatırımların bugünkü tasarruf ve sermaye birikimi ile gerçekleşmesine olanak yoktur. Katma protokollerin bugünkü koşulları bazı önemli yatırımları hem yerli ve hem de yabancı sermaye açısından caydırıcı bir nitelik taşımaktadır. Bu konularda gerekli araştırmaları yaparak önerilerimizi süratle ortaya koymak zorundayız. Türkiye'yi Avrupa Ekonomik Topluluğunda temsil etmekte olan ve bu konularda araştırmalar yapan İktisadi Kalkınma Vakfı'nı desteklemeliyiz.

4. Türkiye'nin dünya kamuoyunda tanıtılması da hür teşebbüsün artan sorumluluklarının bir başka yönüdür.

Türkiye bugün içinde bulunduğumuz uluslararası ortamda Batı ile Doğu arasındaki ekonomik işbirliğinin köprübaşı mevkiindedir. Bu açıdan İstanbul'un Ortadoğu'nun ticaret merkezlerinden biri olması için gerekli çabalar sürdürülmelidir. Bu çabaların en önemlisi koordinasyon olanaklarının süratle geliştirilmesidir. Türkiye'nin komşu ve dost ülkelerle ekonomik işbirliğini gerçekleştirirken bu ülkelerin kamuoyunu aydınlatması ve olumlu yönde oluşturmaları önemli bir konudur.

1975 yılında İran, Libya, Pakistan, Birleşik Amerika ve Ortak Pazar'a sanayici ve işadamlarının yapmış oldukları ziyaretler çok faydalı sonuçlar vermiştir.

1976 yılında Türkiye'nin her açıdan dünya kamuoyuna tanıtılması kamu ve özel sektörce müştereken ele alınmalıdır.

Hepinize 1976 yılında başarılar dilerim.

Türkiye'nin Ortadoğu ve Arap Dünyası ile Ekonomik İşbirliği

Dr. Nejat ECZACIBAŞI

Türkiye'mizin sanayileşmeye başladığı dönemdeki kapalı ekonomi düzenine karşın, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, ülkeler arasında bölgesel işbirliğine önem verildiğini görüyoruz. Bu gelişim, bölgesel gruplaşma, hatta ekonomik bütünleşme (Entegrasyon) şeklinde oluşuyordu. Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi, Comecon, Latin Amerika Serbest Ticaret Bölgesi, Orta Amerika Ortak Pazarı, Magrip Grubu, Orta Afrika Gümrük ve Ekonomi Birliği, Doğu Afrika Topluluğu, Güney Doğu Asya Birliği Karayip Serbest Ticaret Birliği, Arap Ortak Pazarı ve Türkiye'nin de ortak olduğu Kalkınma İçin Bölgesel İşbirliği Teşkilatı (RCD) gibi. Bu kümeleşmelerde amaç, ticareti serbestleştirme yoluyla pazarı genişletmek ve üretimi büyük ölçeklere getirerek bunun sağlayacağı ekonomilerden yararlanmaktır.

Çok yakın tarihimizde, OPEC'in başarılı işbirliği ile sınırları ülkemiz sınırlarına dayanan yeni bir ekonomik bölge doğdu. 1974 yılında petrol fiyatlarının üç katına çıkarılmasıyla, 105 milyarı bulan bir transfer sağlanmış olan OPEC ülkeleri, daha önceki dış ödeme dengelerine ek olarak yaklaşık 70-80 milyar dolarlık bir fark sağlamış oluyordular. 1974'ten bu yana gelişmiş ülkelerin Ortadoğu'ya gösterdikleri yoğun ilgiyi biliyoruz. Bu arada biz de bölgesel yakınlığımızın etkisiyle, bence, zaman zaman aşırıya varan umutlara kapıldık.

Ekonomik gelişme düzeyimizdeki gerçekler içinde bu bölge ile işbirliğimiz acaba nasıl gelişebilir ve burada, bizim de içinde bulunduğumuz nasıl bir bölge ekonomisi doğabilir? İzin verirseniz bu soruyu,

1. Ticari ilişkiler,
2. Sermaye hareketleri,
3. Ulaştırma ve haberleşme,
4. Turizm,
5. İnşaat ve ihale işleri,
6. İşgücü hareketleri,
7. Teknoloji alanında işbirliği,

olarak bölümlere ayırıp, kısa kısa inceleyelim:

Ticari ilişkiler:

Son yıllarda Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleriyle olan ticari ilişkilerindeki gelişme olumlu yönde seyretmekteyse de, bu gene yeterli bir düzeye ulaşmamıştır. Türkiye'nin Ortadoğu ülkelerine ihracatının toplam ihraca-

tımızın içindeki payı 1972 yılında % 10 iken, bu oran 1975 yılının ilk altı ayında yaklaşık olarak % 14'e Ortadoğu'dan yapılan ithalatın toplam ithalatımız içindeki payı da gene aynı yıllar arasında sürekli artış göstererek, % 8'den % 15'e yükselmiştir.

Petrol, Ortadoğu ülkelerinde başlıca döviz kaynağını teşkil ettiğine göre, bu olanak ülkelerin kalkınmalarında kilit rolü oynamaktadır. Petrol rezervlerinin tükenmez olmadığının bilinci içinde bu ülkeler, giderek, petrol giderlerine daha az bağımlı olmayı ilke olarak benimsemişlerdir. Bu görüşten hızlı sanayileşme özlemi doğmuş ve artan ithalat olanakları da daha çok yatırım malları ve ara malları ithalatına yönelmiştir. Böylece ithalat talebinin, büyük ölçüde, Türkiye'nin halen ihracat olanağına sahip olmadığı sermaye mallarına yönelmesi, Türkiye'nin genişleyen Ortadoğu pazarından, alacağı payı doğal olarak sınırlandıracaktır.

Gelir dağılımına gelince, bu ülkelerde, bugüne kadar olduğu gibi, artan gelirin belirli ellerde toplam bağlanacağını sanmıyoruz. Gelir artışı geniş halk kitlelerine yayılınca, Türkiye'mizin ihracat potansiyeline sahip gıda, tekstil, inşaat sektörüne girdi sağlayan endüstrileri; dayanıklı tüketim malları; özellikle elektrikli ev eşyası mamulleri geniş talep bulacaklardır.

Ne var ki, gerçekçi olmak için, söz konusu ülkelerin yakın geleceklerini etkileyecek olan yatırım politikaları hakkında bilgi sahibi olmamızda yarar var. Dünyada görülen genel eğilime uyarak, ödeme olanaklarından yararlanan Ortadoğu ülkelerinin bizim zaman içinde geliştirebildiğimiz endüstrileri kısa sürede kurarak, kendi kendilerine yeterli bir duruma gelebileceklerini de planlamamızda hesaba katalım.

Bir diğer sorun da, yüksek gelire kavuşan bir sıra OPEC ülkesinin ithalatı mas etme potansiyeli etrafında toplamıyor. Bildiğiniz gibi, petrol rezervlerinin çok büyük bir bölümüne sahip bulunan Kuveyt, Abu Dabi, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan ve Libya, büyük tüketim gücüne sahip değildirler. Bunlar, artan petrol gelirlerinin ancak % 50'sini mas edebilecek tedirler; bunun diğer bölümü ise dünya mali piyasalarına akmaktadır.

Ülkemizin dış ödeme dengesindeki dar boğazı aşması için Ortadoğu ülkelerinden sağlanacak kredilerden acaba nasıl yararlanılabilir? Bunu cevaplayabilmek için önce OPEC ülkelerinin bu fonları nasıl kullandıklarını görelim:

Sermaye hareketleri:

Şunu belirtelim ki, petrol fiyatlarının 1974 yılındaki, dramatik artışı izleyen günlerde doğan kuşku kısa sürede yok olmuş ve dünyada ekonomik durgunluk uzun sürmeden OPEC ülkeleri elindeki petrol dolarları para piyasasında devreye girmişlerdir. Petrol gelirlerinin çok önemli bir bölümü Amerika Birleşik Devletleri ile Avrupa'daki büyük ve güvenilir bankalara mevduat olarak yatırılmış, IMF, Dünya Bankası gibi uluslararası finansman kurumlarına kredisilmiştir. OPEC ülkeleri, bunun dışında, fonlarının bir kısmını bilateral anlaşmalarla fakir Arap ülkelerine ve diğer Dördüncü Dünya Ülkelerine yardımda bulunmak suretiyle kullanmışlardır. OPEC ülkelerinin 1974 yılında yapmış oldukları 7.6 milyar dolarındaki tavizli yardımın 2/3'ü üç Arap ülkesine, Mısır, Suriye ve Ürdün'e olmuştur.

Bu tür tavizli yardımın Türkiye için düşünülmesi pek mümkün değildir. OPEC dolarlarının sermaye piyasamıza akması ise, ciddi sıkıntılarla karşı karşıyadır. Bu eleştirileri, bundan iki ay kadar önce bu konuda yaptığımız seminerde de izlemiştik. Türkiye ile Ortadoğu ülkeleri arasında ortak bir kalkınma bankasının kurulmaması, ülkemizin örgütlenmiş ve etkin bir sermaye piyasasına sahip olmaması, ciddi hazırlanmış fizibilite etütlerine dayanan yatırım tekliflerinin azlığı, bürokratik engeller, Ortadoğu ülkelerinde biriken fonların Türkiye'ye akımını güçleştiren nedenler olmaktadır. Bu gerçekler karşısında Türkiye'mizin bu ülkelerden kaynak sağlaması, diğer alternatiflere kıyasla, şimdilik ancak ikili anlaşmalarla mümkün görünmektedir.

Ulaştırma ve haberleşme:

Ulaştırma ve haberleşme konusunda ülkemiz, coğrafi yeri bakımından olanaklar vaat etmektedir. Ortadoğu ülkelerinin bazılarında liman ve altyapı tesisleri, yoğun ithalatın ulaşımını karşılayabilecek kapasitede değildir. Bu gerçek, ülkemiz üzerinden yapılan transit nakliyatın artmasına yol açmıştır. Ne var ki, bu yoğun trafiği karşılayabilmek için ülkemizin, altyapı tesislerini takviye ve haberleşme sistemini modernize etmesi gereklidir. Türkiye'yi transit olarak kullanmak Ortadoğu ülkelerinin bazılarında büyük yarar sağlayacağına göre, haberleşme ve ulaştırma sistemimizin gelişmesi için gereken külfetin bir bölümünü bu ülkelerle paylaşmamız doğaldır. Nitekim, bu ölçüler içinde İran'dan 1.2 milyar dolarlık bir kredi de sağlanmış bulunmaktadır.

Turizm:

Ben, turizm konusundaki potansiyeli oldukça büyük görüyorum. Burada hem OPEC sermaye iştirakiyle ortak turistik tesisler kurma olanağı vardır, hem de salt turist olarak daha çok sayıda turist çekmek mümkündür kamusındayım. Türkiye'nin turizm alanındaki doğal üstünlükleri, Türkiye'nin bölgeye yakınlığı, Türkiye'nin inanç açısından getirdiği özelliği ve cazibeleri, Ortadoğudan turist akımını önemli ölçülere çıkarabilir. " 700

küsür camii ile İstanbul'da Ramazan'slogamın iyi kullanılarak, bu konuda önemli sonuçlar alabileceğimizi umarım.

İnşaat ve ihale işleri:

Bu konuda, şimdiden büyük çapta işlerin başladığını biliyoruz. Ortadoğu ülkelerindeki altyapı yatırımlarında görülen sıçrama, hızlı kentleşme, bayındırlık işlerinde gelişmeler, Türk müteahhit firmaları için yeni iş fırsatları yaratmaktadır ve giderek daha da yaratacaktır. Petrol gelirlerine bağlı olarak Ortadoğu ülkelerindeki inşaat sektöründe beliren canlılığın devam edeceği ve bunun Türk ekonomisi üzerinde hem inşaat malzemesi, hem de hizmet ve işgücü olarak, olumlu katkılar sağlayacağı doğal görünmektedir.

İşgücü hareketleri:

Ortadoğu'da altyapı sanayi, tarım, sosyal hizmetler ile ilgili iddialı ve yoğun yatırımlara girişilmiş olması, işgücü ihtiyacını artırmaktadır. Ancak, bölgenin ihtiyaç duyduğu işgücü, daha çok, eğitilmiş teknik personel yönetici ve kalifiye işçidir. Türkiye'de kalifiye işgücü kıtlığı olduğundan, bölgenin işgücü açığı ülkemiz için büyük umutlar vermemektedir. Bununla beraber, sınırlı da olsa inşaat sektöründeki gelişmeler, Türkiye'den vasıfsız işçi talebini artırabilir. Türkiye'nin yetişkin işgücü ihracının önemli bir alternatif maliyeti vardır. Ne var ki, bölgeye yetişkin işgücü gönderildiği takdirde bunun ekonomiye olan fırsat maliyetinin sağlanacak yarardan daha yüksek olabileceği gözden kaçırılmamalıdır.

Teknoloji alanında işbirliği:

Gerek Türkiye'nin, gerek Ortadoğu ülkelerinin teknoloji üretimindeki yetersizlikleri ve teknoloji ihali yönünden, büyük ölçüde batı ülkelerine bağlı olmaları, aralarında teknoloji alışverişini sınırlayan faktörler olarak ortaya çıkmaktadır. Böyle olmakla beraber, bölgedeki ülkelerin ulusal kalkınma kuruluşları arasında bilgi alışımını sağlamak, bölge koşullarına en uygun teknolojinin seçiminde ve satın alınmasında yardımcı olmak üzere bölgesel kuruluşlar meydana getirmek, know-how satın alınmasında bölgedeki ülkeleri kapsayan paket teklifler sunmak, bu alanda alınabilecek tedbirler olarak görülebilir.

Türkiye'mizin Ortadoğu ve Arap dünyası ile ekonomik işbirliği olasılığını derleyebildiğim bilgilerin verdiği olanaklarla açıklamaya çalıştım. Dar boğazlar giderildiği ve gerekenler yapıldığı ölçüde sınırlarımıza gelen bu yeni potansiyelden ülke ekonomisi açısından yararlanmamız mümkündür. İstanbul'da bu konuyla ilgili olarak düzenlenen toplantıdan şu sonuçlar ve öneriler çıkmıştır:

1. Ortak yatırım bankacılığı işin başında ele alınmalı, bu banka tüm bölge için projeler hazırlayabilmelidir.
2. Ortak danışmanlık ve Ortak Pazarlama olanaklarının araştırılmasını koordine edecek, her ülkede gubesi bulunan bir araştırma ve haberleşme merkezi kurulmalıdır.
3. İşbirliğinin temel koşullarından biri olarak, ekonomik ve sosyal altyapıdaki dar boğazların giderilmesi, için ortak çabalara ihtiyaç vardır.

4. Beslenme sorunu, giderek dünyadaki sorunların odak noktasını teşkil etmektedir. Hayvancılığın ve tarımsal ürünlerin artırılması için işbirliğinde yararlar vardır.

5. Ortadoğu ülkeleri, teknoloji yönünden batı ülkelere bağımlı bulunmaktadır. Teknoloji transferlerinde ortak çaba, bütün bölgeye yarar sağlar.

6. Ortak tesisler için bölgesel çok uluslu şirketler kurulmalıdır.

7. Ortadoğu sermaye piyasaları kurulmalıdır.

8. Bu bölgede, özellikle Türkiye, sevk ve idare eğitiminde yardımcı olabilir.

9. İçinde maalesef Türkiye'nin de bulunduğu bazı ülkelerdeki yasalarda karmaşıklık vardır. Ulaşım, telefon teleks gibi haberleşme düzeninde eksiklikler büyüktür.

Beklenen gelişmeyi sağlamak için bunların bir an önce giderilmesi şarttır.

10. Ve nihayet, Ortadoğu İşbirliği dışı dönük olmalıdır ve Afrika, Avrupa Ortak Pazarı ve Uzakdoğu pazarlarını da kapsayacak biçimde üretim yapacak projeler düşünülmelidir.

Kalkınma İçin Bölgesel İşbirliği (RCD) uygulaması, bugüne kadar bir ölçüde, umut kırıcı olmakla beraber Türkiye, Ortadoğu ülkeleri ile işbirliği konusu üzerine ciddi olarak eğildiği takdirde, değişen koşullar nedeniyle daha başarılı sonuçlar alınması mümkündür. Kuşkusuz, yapılacak işbirliği yalnız Türkiye açısından değil, bölge yönünden de olumlu sonuçlar doğuracaktır. Ancak, bölgenin Türkiye'ye, Türkiye'nin bölgeye sağlayacağı yararlar konusunda büyük hayallere kapılmamak, gerçekçi olmak gerekir.

Sanayileşme ve İhracatın Önemi

Sakıp SABANCI

Türk ekonomisinin en önemli sorunu, muhakkak ki iktisadi kalkınmanın kaçınılmaz gereği olan sanayileşmenin plan ve programlarda öngörülen hız ve süre içinde gerçekleştirilmesidir. Birçok zorluklar ve çelişkiler arzeden bu konuyu; nedenleri, kapsamı ve başlıca sorunları bakımından aşağıdaki noktalar etrafında özet olarak incelemek ve toplamak mümkündür.

Sanayileşmenin nedenleri

1-Nüfus Patlaması: %2.7 gibi çok yüksek bir hızla artan Türkiye nüfusunun 1995'te 70 milyonu bulması beklenmektedir. Artan nüfusun köylerde, kırsal arazide yaşaması, ekonomik yönden mümkün olmadığından 1950'lerden bu yana şehirlere doğru bir insan akımı devam edegelmekte ve nüfus bilhassa büyük kentlerde yoğunlaşmaktadır.

DPT rakamlarına göre 1975 yılında yurdumuzda işgücü arzı 15.330.000, işgücü talebi ise sadece 14.340.000'dir. Bu duruma göre işsiz sayısı, yani işgücü fazlası, 990 bini tarım dışı, 750 bini tarım içi olmak üzere toplam 1 milyon 740 bin kişidir. Bunun çalışan nüfusa oranı ise diğer ülkelere kıyasla bir hayli yüksek %11.4'dür. (Bu oran 1975 sonunda Fransa'da %6.2, İngiltere'de %4.9, İtalya'da %8.3, ABD'de %8.2'dir.)

İş ve işçi Bulma Kurumunun yayınladığı ay sonları itibarıyla işsiz sayısı rakamları ekonomik bunalımın bazı imalat sektörlerini etkilemesi sonucu Nisan 1974'ten bu yana devamlı artarak Eylül 1975'te 109.000'i bulmuştur. (Bu rakam Eylül 1973'te 40.000, Eylül 1974'te ise 76.000 idi.)

Yurt dışında çalışan işçilerimizin bir kısmının bütün gelişmiş ülkelerde hükmini sürdüren bunalım ve işsizlik nedeniyle yurda dönmeleri ve son aylarda dışarıya işçi gönderilmesinin durdu denilecek kadar azalması işsiz sayısını daha da kabartmaktadır. Bu nedenlerle halen yurdumuzdaki işgücü fazlası 2 milyon civarında tahmin edilmektedir.

Bu konuda gelecekte maatteessüf pek ümitli ve parlak değildir. En iyimser tahminlere göre bugün 15.5 milyon civarında olan işgücü arzının 20 sene sonra 26 milyonu bulacağı hesaplanmaktadır. Görülüyor ki bu konu çok önemlidir ve bu önem hergün biraz daha artarak vehamet keshbetmekte ve istihdam yurdumuzun bir numaralı sorunu olmak durumunu muhafaza etmektedir.

Kalkınma planı bu çetin sorunun çözümünü hızlı bir sanayileşmeye bağlamıştır, bu nedenle sanayileşmek Türkiye'mizin vazgeçilmez, ertelenemez bir zarureti'dir.

2-Dış Ticaretin Yapısının Değişmesi: Türkiye'nin diğer önemli bir problemi de, biraz aşağıda inceleyeceğimiz üzere, ihracatının yapısını değiştirmek, hammadde yarı mamul ihracatçı bir memleket olmaktan çıkarak mamul madde ihracatçı bir ülke olmak, diğer bir deyişle sanayileşmektir. Malum olduğu üzere mamul satmak çok daha fazla kârlı bir iştir. Bu şekilde ödemeler dengesinin aktifine daha çok döviz sağlanmakta, daha fazla ithalat dolayısıyla da kalkınma olanağı yaratılmaktadır. Değerlendirilen sadece ihracat malımız değil aynı zamanda elemeğimiz ve bu ihracatla ilgili hizmetlerimizdir.

3- Jeopolitik Nedenler: Türkiye'nin jeopolitik durumu da ayrıca sanayileşmesini amir bulunmaktadır. Komşularının hızla sanayileştiği bir ortamda yurdumuzun sadece tarıma dayalı bir ekonomiye sahip bir devlet olarak kalması hiç bir yönden düşünülemez, tecvizi edilemez. Kaldı ki genel güvenliği bakımından da Türkiye'nin Ortadoğu'da güçlü durumunu koruyabilmesi, kuşkusuz sanayileşmesine bağlıdır. Son yılların siyasi olayları, Kıbrıs hareketi ve sonrası bu gerçeği çok açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

4- Ortak Pazar: AET'de yaşayabilmemiz, AET ile ilişkilerimizin aleyhimize tecelli etmemesi, 1838'de (Ticaret-i Bahriye ve Seyr-i Sefain) anlaşması ile yapılan büyük hatanın tekerürünün önlenmesi ancak (Geçiş dönemi içinde) Türkiye'nin sanayileşme bakımından belli hedeflere ulaşması ile mümkündür.

Sanayimizin kapsamı

1- Kapsam: Bu nedenlerdendir ki, Birinci ve İkinci Kalkınma Planlarında olduğu gibi Üçüncü Kalkınma Planında da en büyük önem sanayi sektörüne verilmiş ve Türkiye'nin ekonomik çatısının değiştirilerek Geçiş dönemi sonunda sanayi geliri oranının %23'den %40'a yükseltilmesi, tarımda çok ileri teknik bir gelişme sağlamak suretiyle üretim bir yandan artarken, gelir oranının %25'ten %10'a düşürülmesi hedef olarak saptanmıştır. Bu şekilde sanayi sektöründe çalışan nüfusun oranı %11'den %22'ye çıkarılacak, tarım sektöründe ise %60'dan %20'ye düşürülecektir. Kalkınma Planları/sanayi için %12 civarında hesab edilen bir kalkınma hızıyla bu hedefe ulaşacağımız öngörülmektedirler.

Bilindiği üzere Birinci ve İkinci Kalkınma Planları ekonomik kalkınmanın sağlanması için tarım sektörü bakımından %4, sanayi sektörü için %12, hizmetler sek-

törü için ise %6,5 olmak üzere ortalama %7 bir kalınma hızı tespit etmişlerdir. Üçüncü Plan dönemi için ise kalkınma hızları sanayi sektörü için %11,2, tarım için %3,7, hizmetler için ise %7,7 olmak üzere ortalama %7,9'dur. Birinci ve İkinci Plan dönemlerinde sanayi sektörü %12 kalkınma hızına ulaşmış, açık bilhassa hizmetler sektöründeki gelişmeyle kapatılarak ortalama %7 kalkınma hızı sağlanabilmiştir. 1973 yılında sanayi sektöründeki artış %12,8'dir. 1974'ün artış hızı ise %10,1 tahmin edilmektedir. 1975 için elimizde henüz kesin bir rakam mevcut değildir. Fakat bazı sektörlerde, örneğin dokuma ve inşaatla artış hızında azalmaya kesin olarak bakılabilir.

Üçüncü plan için öngörülen yatırım tutarı 1971 fiyatlarıyla 291 milyar liradır. Bu meblâğ daha evvelki planlara kıyasla bir hayli yüksektir. (25-30 milyar) Yatırımların %45'i-128 milyarı-madencilik ve imalat sektörlerine yöneliktir. Bu sayede kimya, demir-çelik ve diğer metaller, makine imalat üretiminin Üçüncü Plan döneminde en azından iki katına yükselmesi beklenmektedir.

2-Uygulama: Öngörülen yatırımlarla sanayileşmeye çok önemli bir yer verilen üçüncü kalkınma planının ilk iki yılına ait uygulama durumu şöyledir:

Resmi belgelerden 1973 yılında Kamu ve Özel Sektör için 1971 sabit fiyatlarıyla öngörülen 25.180.000.000-18.650.000.000 TL.lık yatırımın özel sektör için %12,79, kamu sektörü içinse %79,67 olmak üzere toplam %98,02 oranında gerçekleştiği, 1974 yılında ise öngörülen 49 milyar 350 milyon TL.lık yatırımın özel sektör için %123,81, kamu sektörü içinse %83,25 olmak üzere %100,60 oranında gerçekleşeceğini tahmin edildiği anlaşılmaktadır.

1973-1974 yıllarında yatırımlar toplam olarak plan hedeflerini aşmışlardır. Bu aşamada Özel Sektörün önemi çok büyüktür. Kamu Sektöründeki eksik gerçekleştirme 1973'de %20,3, 1974'de %16,7 oranında Özel Sektörce kapatılmıştır.

DPT 1975 programına göre 1975 yatırımları bir yıl evveline kıyasla %124,4 oranında artarak 1974 fiyatlarıyla 101 milyar TL. ya ulaşacak ve %50'si Özel Sektör tarafından gerçekleştirilecektir. Bu yatırımların yılın ilk yarısında gerçekleşme durumu elimizdeki verilere göre Özel Sektör bakımından tatmin edici, Kamu Sektörü yönünden ise üzücüdür.

Mamul İhracatının önemi ve sanayimizin başlıca sorunları

1-Kredi Darlığı: Ekonomik bakımdan yüzüylümüztelendirmek istersek hiç kuşkusuz bu yüzüylün kredi aşaması yüzüylü olduğunu söyleyebiliriz. Ancak Türkiye-miz bilhassa Özel Sektör yönünden bu harikulâde araçtan, deflasyonist düşüncelerle, gereğince yararlandırılmamaktadır.

Üçüncü Planda açık ve seçik olarak küçük ve yurtdışı işçi tasarruflarının sanayi dallarında değerlendirilecekleri esas belirtilmiş olmasına rağmen Sermaye Piyasası Kanunu hâlâ ortada yoktur. İş tasarruflarının yeteri kadar artmaması kalkınmayı frenleyen önemli faktör olarak devam etmektedir. Halbuki Türkiye Batı dünyasının 100-150 yılda gerçekleştirdiği sanayileşmeyi pek kısa bir süre içinde, Geçiş Döneminde (12-

22 yıl) gerçekleştirmek zorundadır. Kuşkusuz iç finansman eksikliği en büyük dar boğazdır. Bu alanda uygulanan politikalarda istikrar olmaması, sert ve ani döngüler yapılması problemi bütünlükten çıkmaz hale getirmektedir. Örneğin 1973'de mevduat ve kredi faizleri düşürülmüş ve fiyat artışlarının hızlanmasını frenlemek amacıyla kasım ayının sonunda mevduat karşılıkları oranları yükseltilecek banka kredilerinin genişlemesi (ihtisas kredileri ve orta vadeli krediler hariç) frenlenmiş ve kredi mekanizması sıkı bir kontrol altına alınmak istemiştir. Ancak bu daraltıcı deflasyonist politikamın hatalı olduğu, dünyadaki uygulamaya ters düştüğü çok geçmeden anlaşılmış ve 1974 Eylülünde bir evvelkine kıyasla tamamen aksi istikamette alınan bir seri tedbirle faiz oranları yeniden yükseltilmiştir. Ancak T.C. Merkez Bankası kredi kaynakları bakımından, maatteessüf hiç bir yenilik getirilmemiş ve değişiklik yapılmamış ve bu kaynaklar yine geniş ölçüde Kamu Sektörü lehine ve taban fiyatı konusu malların mübayaasına hasredilmesine devam olunmuştur. 1974'de yatırımların gerçekleşmesi bakımından tek olumlu fakat yetersiz kredi tedbiri orta vadeli kredilere tahsis edilecek mevduatlara ilişkin karşılık oranının %20'den %5'e düşürülmesi olmuştur. Bu yılı kredi politikası bakımından nitelendirmek istersek özel sektör kredileri bakımından çok kısıtlayıcı; politik nedenlerle uygulanan taban fiyatları konusu mallar için çok teşvik edici ve enflasyonu körükleyici; yatırımlar bakımından ise yetersiz diyebiliriz.

Yatırımlar ve kaynakları bakımından yukarıda değinilen şartlarla 1975 yılı idrak edilmiştir. Bu yılda uygulanan parasal politikada maatteessüf yatırımlar lehine kayda değer bir yenilik görülmemektedir. Şöyle ki; T.C. Merkez Bankasının 19 Aralık 1975 yazıyetiyle 1974 yılı sonu rakamları karşılaştırdığında görülmüştür ki, 1975 Ocak-Aralık devresinde reeskont üzerine avans miktarı 20.568 milyondan 34.529 milyona yükselmiş özel bankalarca ibraz edilen ticari senetler karşılığında avans miktarı 8.000 milyon civarında kalmış, bankaların mevduat karşılıkları olarak T.C. Merkez Bankası'na yatırım mecburiyetinde olduğu meblâğ 19.919 milyondan 30.766 milyona yükselmiştir. Hazineye kısa vadeli avans 16.855 milyonu bulmuştur. Bu doneler bütçe-kredi mekanizmasının kamu sektörü lehine işlediğinin özel sektörün öz kaynaklarıyla Merkez Bankası kaynaklarının kamu sektörü lehine beslemeye devam edildiğinin en açık delilidir.

2-Teşvik Tedbirleri: Teşvik tedbirleri hiç bir anlamda bir atıfet değil, sadece ekonomik kalkınmanın sağlanması için gerekli birer araçtır. Yatırımların, ihracatın ve döviz kazandırıcı hizmetlerin teşvik amaçıyla genel teşvik tablosunda belirtilen belli ekonomik faaliyetler, gümrük muafiyetleri, gümrük taksitlendirilmeleri, yatırım indirimleri, orta vadeli kredi, dış kredi ve yatırım kotalarından faydalandırılmaktadır.

Türkiye'de yatırımların, içinde bulunduğumuz zor ekonomik koşullara rağmen, gerçekleştirilmesi batı ülkelerinin bir asrı müteceviz bir zamanda gerçekleştirdikleri sanayileşmeyi 22 yıllık geçiş dönemi içinde gerçekleştirilmesi zarureti göz önüne getirilince, girişimcilere sağlanan teşvik araçlarının yeterli olduğundan haklı olarak şüphe edilebilir. Başka ülkeler teşvik alanında bizden çok daha ileriye gitmişlerdir. İrlanda bunun en güzel örneğini vermektedir.

Tesvik tedbirlerinin varılmak istenilen amaç ve o - muzlanan riziko ile orantılı olmaları şarttır. Bu gaye - den ve rizikodan ayrı ve müstakil olarak düşünülmeleri anlamsızdır.

3- Dış Ticaret: Biraz evvel işaret ettiğimiz gibi Dış Ticaretimizin sanayileşmemiz yönünden en önemli problemleri ihracatın yapısının değiştirilmesi, ağırlık merke - zinin tarım ürünlerinden mamul maddelere doğru kay -dırılmasıdır. Üçüncü Kalkınma Planında geçiş dönemi sonunda, amaç olarak milli hâsıladaki gelişme hızları - na muvazi olarak tarım ürünleri ihracatının %51, ma - denciliğin %6.9, sanayi ürünlerinin ise %42'ye ulaşma - sı saptanmıştır.

İmalât sanayii oranlarının ihracatımızda artırıl -ması Türk Sanayicisinin mamullerini rakipleriyle eşit şartlarla satmak imkânına kavuşmasına ve pazar konu -sunun halledilmesine bağlıdır. Bu da bizi birbirinden çe -tin iki dava ile karşı karşıya getirmektedir.

A) Eşit Şartlar: Rakiplerimizle eşit şartlarla mal satabilmemiz için dış ticaret rejimimizin değiştiril -mesi şarttır. Gerçekten 1958'in getin ekonomik şartları içinde uygulanmasına başlanan bu rejim kendisinden beklenilene fazlasıyla yerine getirmiş ve artık devri -ni yaşamıştır. Hiç tereddüt etmeden rejimin değiştiril -mesinin zaruri olduğunu söylemek mümkündür. Dünya -daki meycut teamüle ve uygulamalara tamamen ters düşen ve yaklaşık 5 milyarlık ithalâta mukabil 1,5 mil -yar dolarlık ihracatı bile gerçekleştiremeyen bu rejim ile mamul madde ihraç etmek ve ihracatın geliştiri -mek düşünülemez. Rejimde yapılması gereken değişik -likleri ve getirilmesi zaruri esneklikleri aşağıdaki nok -talar etrafında özetleyebiliriz:

● Her şeyden evvel mamul maddelerimizin rakiple -riyle eşit şartlarla ithalatçı ülkelere girmesini sağla -yacak hukuki ortamın yaratılması diğer bir deyimle çok taraflı ve iki taraflı ticaret anlaşmalarının rakipleri -mizin durumları ve ihracatımız açısından gözden geçi -rilerek gerekli girişimlerin yapılması lazımdır.

● İhraç mallarımıza tefrikli muamele uygula -yan ülkelere karşı liberasyon listelerimiz ve kotaları -mız kısıtlanabilmelidir. İhracında zorluk çektiğimiz bazı maddeler ihracatı karşısına belli ülkelere lehine ö -zel ithalât kotaları açmak imkânının rejime getirilme -si faydalı olacak ve ihracatımızı kolaylaştıracaktır.

● Muteber bir banka garantisi aramaksızın ma -mul maddelerimizin kredili olarak ihracına imkân sağ -layan tedbirin ihracat sigortası ve dışarıda oluşan dö -viz alacağının derhal paraya çevrilmesi imkânlarını ye -ren müesseselerle işler bir hale sokulması zamanı art -tak gelmiş bulunmaktadır.

Bu değişiklikler yapılmadığı müddetçe Türk ihra -catçısının rakiplerinden daha düşük fiyatlarla mal sat -ması gerekmektedir. Halbuki içinde bulunduğumuz sos -yal ve ekonomik koşullar buna hiç, ama hiç müsait de -ğildirler.

B) Pazar Mevzuu: Türkiye mamulleri için muh -taç olduğu pazarları ortak pazar ülkelerinde bulmak is -temiş ve bu maksatla evvela Ankara Anlaşması sonra -da katma protokol ve tamamlayıcı protokol olmak üze -re çok önemli üç belge imzalamıştır. Katma Protokol bütün iktisadi faaliyetleri kapsaması nedeniyle Lozan' dan bu yana Türkiye'nin imzaladığı en önemli vesika -

dır. Memleketimizin ekonomik geleceğini tayin edecek -tir. Burada sadece sanayimiz açısından ele alınan ve en önemli hükümleri dış ticaret ile ilgili olan bu an -laşma sanayi mamullerimizi ve sanayimizi çok ciddi sorunlarla karşılaştırmaktadır. Bunlar özet olarak:

● Mamul madde ihracatımız içinde mütalaa etti -ğimiz tarıma dayalı sanayi mamullerimiz için Ortak Pazar'da kayda değer hiç bir taviz sağlanamamıştır. Sağlanabilen önemsiz bir iki taviz ise Akdeniz rejimi ile rakibimiz diğer ülkelere de teşmil edildiklerinden anlamlarını yitirmişlerdir. Halbuki bu sanayi kolunun genel ihracatımızdaki oranları 1970'den bu yana sıra -sıyla % 7.05, 7.84, 9.87, 11.32, 8.51, 10.9 (Ocak-Ağustos dönemi) olmak üzere çok yüksektir ve en çok gelişme ve Ortak Pazar'da satılma şansı bu sanayi kolundadır. Hal -buki bu grup maddeler için katma protokol Ortak Pa -zar'ı kapatmakta ilerisi için bir vaat dahi ihtiva etme -mektedir.

● Sanayi mamullerimiz içinde yer alan ve genel ihracatımızın 1974'de 47.864 bin dolarla %9.65'ine ula -şan doküma sanayii (Pamuklu) için Ortak Pazar'dan sağlanan tavizler (%25 vergi indirimi, yıllık 930 ton pa -muk ipliği ve 2.190 ton sair pamuklu dokumatarife ko -taları) güllünç denilecek kadar az ve fiili ihracatımızın , çok altındadır. Rakibimiz Yunanistan bu pazara her tür -lü kısıtlamadan azade kollarını sallayarak girmektedir. Gelişmekte olan pamuklu ihracatçısı ülkelere genel re -feranslar yoluyla bize tamnandan çok daha fazlası ve karşılıksız olarak verilmiştir. Ortak Pazar'da Türkiye' den vaki pamuklu ithalâtını kısıtlamak yolunda bazı gi -rişimlerin bulunduğu bilinmektedir. İngiltere'nin aldığı kısıtlama tedbiri bunun çok tipik bir örneğidir.

● Katma, protokolden tespit edilen takvim gere -ğince AET lehine konsolide edilen liberasyon oranı Oc -cak 1976'dan itibaren % 35'den % 40'a yükseltilmiştir. Bu ve bunu izleyecek diğer yükseltmeler birçok sanayi kolunu erken rekabete itecek ve bazı sahalarda sanayi -leşme olanağı tamamen ortadan kalkacaktır.

● Sanayimizin bilindiği üzere geçiş dönemi sonun -da değil geçiş dönemi içinde AET rekabetini göğüsle -yecek bir gelişme düzeyine ulaşması lazımdır. Katma protokolün 25/6. maddesi bugün işi ithal edilmeyen ya -ni dahilde ürettiğimiz maddelerimiz için AET lehine ko -ta açılmasını ve bu kotaların genişletilmesi usullerinin ortaklık konseyince tespit edilmesini hükme bağlamak -tadır. Gümrük yasaklamaları arkasında çok zor koşul -lar içinde çalışan ve gelişme halinde olan sanayimizin böyle bir uygulamaya gidilmesi halinde durumunun ne olacağı suali haklı olarak endişelere sebep olmaktadır.

Ekonomik bunalım

Petrol fiyatları patlamasından bu yana bütündünya -yı etkisi altına alan ekonomik bunalım yurdumuzu da etkilemiş ve dış ticaret açıklarının bugüne kadar ula -şamadığı en yüksek seviyesine, doruk noktasına var -masına, ihracat ve işçi dövizli gelirlerinin endişe vere -cek kadar azalmasına ve iç ve dış fiyatlar arasında bü -yük farkların meydana gelmesine sebebiyet vermiştir.

Gerçekten 1975'de ithalâtımız kasım ayı sonu iti -barıyla 4.366 milyon doları bulmuştur. Aynı devrenin ihracatı ise 1.231 milyon dolardır. 11 aylık dış ticaret dengesi ise -3.135 milyon dolardır. İşçi dövizleri ge -

lirlerinde ise 1 sene evveline kıyasla net bir azalma görülmektedir. 19 Aralık 1975 tarihi itibariyle sağlanan işçi dövizî tutarı sadece 1.260,8 milyon dolardır. 1975 programının öngördüğü 1.600 milyon doların gerçekleşmeyeceği artık kesin olarak belirmektedir.

Uygulanan taban fiyatı politikası sonucu dünya fiyatlarıyla milli fiyatlarımız arasında büyük farklar meydana gelmiştir. Bu hal Türk parasının değerini ciddi olarak tehdit etmekte, devalüasyondan söz ettirmekte az miktarda ihracat, ancak çok yüksen oranda birtür prim gibi ve istikrarsız uygulanan vergi iadesi sayesinde ve çok zorlukla yapılabilmektedir. Bu hal pek tabii sanaycilerimizi ve girişimcilerimizi tereddüte sürüklemekte ve düşündürmektedir.

Yukarıda sayılan nedenler ihtiyaçları olan yatırım

mallarını, hammaddeleri ve yedek parçaları zamanında ve yeterince getirememek bakımından sanayicilerimizi endişelendirmekte, mamul madde ve bilhassa pamuklu, deri ve kösele sanayi mamulleri ihracatımızı ciddi şekilde tehdit etmektedir.

Önerilerimiz

Sanayileşmenin yukarıda dört nokta efrasında özetlediğimiz sorunlarına takdir buyrulacağı üzere pratik bir iki tedbirle halletmek bahis konusu olamaz. Ne devalüasyon, ne katma değer vergisi, ne vergi iadesi; aramı ne olursa olsun, ne DÇM konuya tek başına bir çözüm getiremez. Mevzuun boyutları her şeyden evvel elde mevcut veriler muvacehesinde derinliğine incelenmesini ve tedbirlerin tespit, edilecek Milli bir ekonomi politikası içinde bir manzume halinde alınmasını ve uygulanmasını gerektirmektedir.

1976'ya Girerken Türkiye'nin Sorunları

Vehbi KOÇ

Sayın Misafirler, Değerli İşadamları,

Bu konuşmamla, yeni bir yılın başında karşı karşıya bulunduğumuz sorunlara ve bunlar için düşündüğüm çarelere değineceğim.

İş hayatımda elli yıla yakın bir tecrübe sahibiyim. Cumhuriyet döneminde hem sıkıntılı hem de mutlu günler yaşamış, iç ve dış ekonomik çalkantıların zorluklarını görmüş bir vatandaşım. Sizlere hitap ederken yurduma hizmetten başka bir gayem olmadığını belirtmek isterim.

Ekonomik ve sosyal alanda bağlanmış olan üçüncü dünya harbi bütün ülkeleri etkisi altına almıştır. Gazeteler, radyo haberleri ve televizyon programları dünyada olup bitenleri amında bir ülkeden öbürüne aktarmakta ve toplum yaşamını her yönüyle etkilemektedir. Artık, dünya insanı kendi dehasıyla yarattığı bu âlemden bunalım, korku ve kavgâ düzeni içinde yaşamaya başlamıştır.

Dünyanın her bir köşesinde akla gelmedik olaylar cereyan etmektedir. Habesistan'da, Şili'de, Arjantin'de, Bangladeş'de, Lübnan'da, Portekiz'de, Angola'da, İrlanda'da olup bitenlerden alınacak büyük dersler vardır.

Politik hayat ile ekonomik hayat birbirini tamamladığı için, bir ülkenin politik yapısı kuvvetli ve dengeli ise ekonomik yapısının da kuvvetli ve dengeli olacağı bir gerçektir. Bunun içindir ki, hangi memleketin politikacıları, ekonomistleri ve işadamları olayları iyi takip eder ve zamanında tedbir almayı bilirlerse, ülkelerini ekonomik ve sosyal harbin kötü tesirlerinden korumuş olacaklardır.

Bu açık gerçek ve son yıllarda ülkemizde olup bitenler, Türk toplumunun her kademede dikkatli olmasını gerektirmektedir.

1973 Ekim seçimlerinden sonra siyasal istikrar sağlanamamıştır. Siyaset adamlarımız, halkın demokratik parlamenter rejime olan inancını sarsacak bir sertlik içinde birbirlerini suçlamakta ve demokrasinin gereği olan uzlaşma kapıları her gün biraz daha kapanmaktadır.

Emekle ve ümitle yetiştirdiğimiz gençlerimiz sokaklarda ve meydanlarda öldüresiye bir mücadeleye itilmişlerdir. Evlatlarının yetişmesi için dışından tırnağından artıran her aile ocağını, ümitsizlik korkusu sarmaktadır.

Çalışma barışını zedelemek isteyenler, işçiyi veren münasebetlerini son aylarda aşırılıklara zorlamakta -

dırlar. İki milyon işsiz insanı bulunan ülkemizde, çalışma düzenimiz işçi-işveren savaşı haline sokulmaktadır.

Yukarıda değindiğim bu üç büyük meselemizin yanında 1976 yılında hemen çözüm bekleyen önemli sorunlarımız da bulunmaktadır.

-Memleket ekonomisini ayakta tutmak için 5 milyar dolarlık ithalat gereği vardır. Bunun 3 milyar dolarını ihracatla, işçi dövizleriyle ve turizm gelirleriyle karşıladığımız takdirde, açığımız 2 milyar dolar olacaktır.

-Kıbrıs sorunu dış ilişkilerimiz bakımından önemli sürdürmektedir. Kıbrıs davası halledilmediği müddetçe dış politika münasebetlerimizin içinde bulunduğu kararsızlık ciddiyetini muhafaza edecektir. Ayrıca ordumuzun, kendi kaynaklarımızla desteklenmesi zarureti Devlet bütçesindeki açığı büyütecektir.

-Ekonomimizin döviz açığını kapatılabilmesi, zarrı ithalatımızın aksamaması, yatırımların devamı kredilerin uygun şartlarla zamanında sağlanması, uluslararası para piyasaları ile ilgili ve iyi münasebetler kurulmasını gerektirmektedir.

-Üretim faaliyetlerinin durmaması ve sanayinin yeni yatırımlara yönelmesi için fiyat politikalarının kurulluşlara ve kurumlara verimlilik sağlayacak bir şekilde düzenlenmesi gerekecektir.

Görüldüğü gibi 1976 yılında karşılaşılabilecek meselelerin tümü çetindir ve her biri halkımızın yaşamıyla sıkı sıkıya ilgilidir.

Anca bunların hiç birisi halledilmez meseleler değildir. Nitekim, müsait olmayan ekonomik ve siyasal bir ortamda başlayan 1975 yılı, iyi hava şartlarının getirdiği bol mahsul, döviz transferlerinin zamanında yapılması, temel mallarda yokluk çekilmemesi ve yatırımların devamı sayesinde başarılı bir yıl olarak idrak edilmiştir. Böylece 1975 yılındaki kalkınma hızımız 1974 yılındaki gelişmeyi aşmıştır. Bu sonuç, diğer ülkelerin içinde bulundukları şartlar değerlendirildiğinde, bizim için sevindirici olmaktadır.

Şimdi, üç büyük meselemizin çözüm yollarını araştırmadan önce bu yıl süratle halli gerekli sorunlarımızın çarelerini ana hatlarıyla görüşlerinize sunuyorum.

-İthalat için kullandığımız dövizlerin sarfında tasarrufa riayet ne kadar önemliyse, zirai mahsulün dış

pazarlarda değerlendirilmesine de o derece önem verilmelidir. Bugün pamuk ve buğday üretiminde dünyada önemli bir yerimiz vardır. Mahsulümüzün satışında, zamanında ve süratle karar almaktan korkulmamalıdır.

-1975 yılında olduğu gibi 1976 yılında da iklim şartları memleket ziraatine elverişli bir seyir takip etmektedir. Bu dönemde sanayicinin ham maddesi gibi çiftçinin gübre, donatım ve traktör ihtiyacı da zamanında karşılanmalı, sanayi sektörü yanında ziraat sektöründe yeni bir üretim artışı sağlanmalıdır. Tarım ve toprak reformu zirai araştırma konularında yıllardır süregelen tartışmalar, araştırma ve incelemeler artık bir sonuca bağlanarak Türkiye'nin tarım potansiyelinden tam olarak faydalanılmasını sağlayacak tabrikata geçilmelidir.

-Ülkemiz, uluslararası turizm alanında tanınmıştır. 1976 turizm sezonu için geniş bir organizasyona girilmeli ve bu sahada tecrübe sahibi dış kuruluşlara kit kaybedilmeden işbirliği yapılmalıdır. Senelerden beri ithal ve ihrac mallarımızın yabancı gemilerle taşındığı ve büyük bir döviz kaybına sebep olduğu bilinmektedir. Son senelerde karayolları nakliyatı da büyük önem kazanmıştır. Gerek kendi gerek komşularımızın ihtiyaçlarının nakliyatında ortaya çıkan bu imkânlardan yararlanmak lazımdır.

-Zor dönem atlattıncaya kadar, vatandaşlarımız turistik dış gezilerinde ve Hac seyahatlerinde tasarrufa önem vermemelidirler. Zira, 1975 senesinde resmi turizm giderlerimiz 300 milyon dolara yaklaşmıştır. Bu durum dış seyahat harcamalarımızda israfa son, ivermemiz gereğinin delilidir.

-Mallarımızın ihracatını engelleyen dış fiyat rekabetine karşı teşvik tedbirlerinin kullanılmasına esneklik ve sürat kazandırılmalıdır. Zira üretim devreleri somunda herhangi bir mahsul yokluğunu hissetmemek için "Taban fiyat" politikası yerine bir yıl önce ilân edilecek "Ön fiyat" politikası uygulanmalıdır.

-Devlet bütçesindeki açığın kapatılması için vergi kayıplarının önlenerek herkesin kazancı nispetinde vergi vermesini sağlayıcı düzenlemeler yapılmasında büyük yarar vardır. Katma Değer Vergisi ve yıllardan beri bekletilen Sermaye Piyasası Kanunları meclislerden geçirilmelidir.

-Belediyelerin Devlet Bütçesine yük olmasını önlemek, halka düzenli hizmet sunabilmek ve bu hizmetlerden yararlanma oramına göre vatandaşın katkısını sağlayabilmek için Belediye Gelirleri Kanunu meclislerce kabul edilmelidir.

-Kaçakçılığın ve vergi kaybının önlenmesi için polisiye tedbirler yanında ekonomik tedbirlere ağırlık verilmelidir. İstanbul Emniyet Mali Şube Müdürlüğü'nün yapmış olduğu çalışmalara göre 1975 yılında yalnız İstanbul'da 600 milyon liraya yakın kaçak mal tespit edilmiştir. Bu tespitlerde yakalanmayanlar dikkate alınacak olursa, kaçakçılığın, ülkemizde 2-3 milyar liralık bir hacme ulaştığı anlaşılabacaktır. Kaçakçılıkla mücadeleyi ekonomik tedbirler içinde düşünme zamanı gelmiştir.

-Karaborsacılık namuslu tüccarın haysiyetini, devletin itibarını, vatandaşın güvenini ve hazine gelirini zedelemektedir. Bu gibi hallerde fiyatların suni olarak

tutulması yerine ekonomik tedbirlere öncelik verilmelidir.

-Ekonomideki yeni fikirler, devallılaşımı modası geçmiş bir kavram haline sokmuştur. Artık, Türk parasının devallılaşımı yerine, liranın dış pazarlara göre zamanında dengelendirilmesi tabrikatına önem verilmelidir.

-Ortak Pazar ile ilişkilerimizin yeniden ele alınması gereği anlaşılmıştır. Bu defa meseleye layık olduğu ciddiyetle eğilmemiz lazımdır. Memleket menfa'atlerine uygun politikalar süratle tespit edilmeli ve görüşlerimiz tam bir açıklıkla AET'ye bu yıl içinde anlatılmalıdır.

-Sanayinin ve ticaretin normal kârlarla çalışmasını sağlamak için "Beyan" "Maliyet kontrolü" ve "Kâr hadleri" sistemi geliştirilmelidir.

-Nüfusumuzun artış temposu uzun vadeli tedbirlerin şimdiden ele alınmasını gerektirmektedir. Toplum katılan her yeni insan yiyecek, okul, mesken, iş ve sosyal sorunlarıyla beraber gelmektedir. Eğer, nüfus planlamasının ana ilkelerini tespit etmeyecek olursak 15-20 yıl sonra her alanda kendi kendimize yetmeyen bir millet haline düşebiliriz.

-Hükümetlerimiz yabancı sermaye politikalarına açıklık getirmedikleri için memleketimizde faaliyet gösteren tesislerin genişleme projeleri uzun süreden beri müsaadeye bağlanmamıştır. Bunun sonucu olarak taşıt lastikleri ve traktör üretimi yurt ihtiyacını karşılayamamış ve bunların ithali için 1975-1976 döneminde yüz milyon doları aşan tahsisler yapılmıştır. Böylece komple ithalat için yerli sanayinin kullandığı dövizin 3 katı israf edilmiştir. 1976 yılında bu gibi projelerin öncelikle uygulamaya konması sağlanmalıdır.

-Bizde çok partili hayatın zorluklarından birini devlet memurları çekmektedir. Özellikle 1973 seçimlerinden sonra üst kademedeki idarecilerin değiştirilme temposu hızlanmıştır. Böylesine sık değiştirilen idarecilerden ciddi bir görev anlayışı, sorumluluk yüklenme ve iş yapma gayreti beklenemez. Devlet yönetiminin esası, devamlılık olduğuna göre devlet görevlileri için de, belirli ölçülerde devamlılığı sağlayıcı ilkeler tespit edilmelidir.

-Hür teşebbüsü temsil eden ve mesleki dayanışmayı sağlayan kuruluşlar çalışmalarını daha etkili yapmalı aralarındaki işbirliğini geliştirerek Hükümetlere ve devlet kuruluşlarına görüşlerini zamanında ve tam bir açıklıkla duyurmalıdırlar.

-Ekonomik ve sosyal aksaklıkların kötü niyetli bazı kuvvetlerin sistemli çalışmaları ile istismar edilmesi, kaba kuvvet yoluyla başka amaçların tahakkuku için bir fırsat sayılması, yurdun çeşitli yerlerinde devam eden hadiselerin en önemli sebebidir. Vatandaşın hayatında kanunlar yerine kaba kuvvetin hâkim olması, toplum hayatında derin yaralar açmaktadır. Hepimizin kaba kuvvete ve bu kaba kuvvetten çare uman gruplara tamamen karşı olduğumuzu, bunları hiç bir şekilde tasvip etmediğimizi tekrar belirtmekte yarar vardır. Dileğimiz, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin, parti yöneticilerinin, kanunsuz hareketlere son verecek tedbirlerin alınmasında işbirliği yapmaları ve Hükümeti teşhiz etmeleridir. Kanunlar karşısında kaba kuvvetin yaşama şansı olmadığı 1976 yılında ispat edilmelidir.

-Haberlerin doğru olarak yayınlanması demokratik rejimin önemli bir teminatıdır. Haberleri tek taraflı, noksan, yanlış ve yalan yazan ve bu yayınlarında kasıtlı gözetilen haber organlarını uyarmayı, mesleki kuruluşlarımız demokratik bir görev saymalıdır.

Değerli Davetliler, Sayın İşadamları;

Şimdi, üç ana meselemize tekrar dönüyorum. Bu üç büyük sorununuzun üçü de tam manasıyla ve büyük bir hoşgörü içinde BARIŞ beklemektedir.

**SIYASAL BARIŞ
GENÇLİK BARIŞI
ÇALIŞMA BARIŞI**

Türk müteşebbisi, 30 yıllık çok partili hayatımızda demokratik parlamenter rejimin savunucusu olduğunu her vesileyle göstermiştir. Nitekim, Türk Özel Sektörü'nü temsil eden kuruluşlar, Hukuk Devleti ilkelerini benimseyen, demokratik bütün kuruluşları desteklemeyi görev saydıklarını devamlı olarak ilân etmektedirler.

Sayın Parlamenterler:

İçinde bulunduğumuz şartlar ve karşılaştığımız zor meseleler bizim bu temel inancımızı sarsmamaktadır. Zira, Parlamentodan destek alan hükümetlerin sorunlarımıza daha çabuk ve daha etkili çareler bulacağına olan inancımızı kaybetmiş değiliz.

Biz siyasal barış derken, murakabesiz bir parlamento düzenini savunmuyoruz. Tek arzumuz, memleket sorunlarının süratle ele alınması, tedbirlerin açıklıkla tartışılması ve kararların uygulamaya konulmasıdır. Kaybedilen zamanı kazanmak mümkün değildir. Bunun için siyasetçilerimizden anlayış ve siyasal barış bekliyoruz.

Şimdi Gençlerimize hitap ediyorum;

Aramızdaki görüş ayrılıklarını düşmanlık mertebesine çıkarmayınız. Tartışınız! En iyiyi, en doğruyu arayınız. Bu güzel memleketi, kabiliyetlerinizle, gayretinizle çok daha mutlu yarınlara hazırlayınız. Bunun için sizden birbirimize karşı hoşgörü ve gençlik barışı bekliyoruz.

Son olarak işçilere ve işçi sendikaları yöneticilerine seslenmek istiyorum. Türk işçisi hem yurt içinde hem yurt dışında kabiliyetini, çalışkanlığını ispat etmiştir. Memleketimizin sanayileşmesinde Türk işçisinin mühim olduğunu kabul ediyoruz.

Sendikalaşma hareketinin Türk işçisinin sosyal haklarının güvence altına alınmasında önemli rolü olmuştur. Ancak, bugünkü sendikal rekabet çalışma barışının zedelenmesi ihtimaline kuvvet kazandırmaktadır. Böyle tehlikeli bir gelişmeyi engelleyecek olanlar; işçilerin kendisi ve onların gerçek temsilcisi olan sendikalardır. Bunun için, bu konuda bizler, kendimize düşen her görevi tam bir yurtseverlik anlayışı içinde yapmaya amâdeyiz.

Sayın Dinleyiciler;

İçinde bulunduğumuz bunalımdan kurtulmak, 52 yıllık Cumhuriyetimizi yüceltmek, 1946 yılından bu yana devam eden çok partili demokratik rejimi korumak istiyorsak, Atatürk'ün Anadolu'ya ayak bastığı imanla ve Kuvayı Milliye ruhuyla milletçe el ele vererek birbirimize yardımcı olmak ve çalışmak zorundayız.

Değerli Arkadaşlarım;

Yeni yılın yurdumuza ve milletimize mutluluklar getirmesini diliyorum. Hepinize teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

İşçi-İşveren İlişkileri

Halit NARİN

Yeni yıla girdiğimiz bu ilk günlerde Türk sanayileşme hareketinin işveren-işçi ilişkileri alanında neler bekleyebileceğini, hangi ümitler ve tereddütler karşısında kalacağımı teşhis edebilmek için, geride bıraktığımız yılın çalışma hayatımıza getirdiklerini temel çizgileri ile belirtmek yerinde olacaktır kanaatindeyim.

1975 yılı sosyal huzur ve çalışma barışını arzulanan ölçüde sağlayamamıştır.

Bütün Türk milletinin izlediği gibi hükümetin ve İşveren Sendikası'nın iyi niyetli gayretlerine rağmen 1975 yılı işçi sendikalarının mahiyeti değişik fakat kanunsuzluğu müsterek çeşitli huzur bozucu olaylara başvurduğu bir yıl olarak geçmiştir. Yasa dışı olayların başında Türk-İş tarafından kendi düşüncelerine göre çeşitli amaçlar güden 16 haziran tarihli İzmir Genel Grevi ile Meclis ve Senato Başkanlarının bir an önce seçilmeleri için yapacaklarını ilân ettikleri ve son anda gerçekleş-tiremeyeceklerini anladıkları için uygulamaktan vazgeçtikleri genel grev hareketleri gösterilebilir.

Hukuk devleti ilkesine saygılı bütün milli kuruluşlar nezdinde ve kamuoyunda mahkûm olan bu genel grev hareket ve tehditlerinden İzmir'de uygulanamı bildiğimiz gibi camiamızca açılan dava üzerine İzmir 2'nci İş Mahkemesince kanun dışı olarak karara bağlanmış ve bu karar kesinleşmiştir. Bu şekilde bu yasa dışı genel grevi hazırlayan ve uygulayanların eylemlerinin kanunsuzluğu tescil edilmiş bulunmaktadır.

1975 yılında karşılaştığımız 2'nci tür kanun dışı olaylar da DİSK'e bağlı sendikaların taraflarca imzalanmış toplu sözleşmeler yürürlükte olduğu halde yapılan işi durdurma direnişleridir. Bu hareketler aslında hak arama girişimleri olmayıp, yasalarımızda suç olduğu açıkça belirtilen kanunsuz grevlerdir. Bu yollara başvurulmasında ideolojik amaçlar da görüldüğü kimsenin meçhulü değildir.

Bu kanunsuz olaylar işyerlerinde yetkili işçi sendikasının seçilmesi için referandum yapılmasının sağlanması şeklinde de gösterilmek istenmiştir. Halbuki temsil ettiğimiz Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonunca referandum müessesesinin mevzuatımıza tamamen yabancı bir karakter taşıdığı ve çeşitli sakancalar getireceği bu iddialar karşısında ısrarla ifade edilmiştir. Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 14 aralık 1975 tarihli kararı ile referandumun mevcut mevzuatı -

mızın hükümleri karşısında uygulanamayacağını tespit ve tescil etmiş bulunmaktadır.

Aşırı sendikal rekabet yüzünden grevler bir salgın haline gelmiştir.

Geride bıraktığımız yıl içinde işçi konfederasyonları ve bunlara bağlı sendikalar arasındaki aşırı rekabet ve geçim vasıtası olmuş cazibeli sorumsuz ve kontrolsüz sendikacılık ve sendika liderleri arasında iç çekişmeler mutlaka greve gidilmesini âdeta toplu sözleşme müzakerelerinin tabii sonucu haline getirmiştir. Grev sebebiyle kaybedilen işgünü sayısı artmış ve büyük üretim kayıpları ile karşılaşmıştır. Türkiye'de son yılların ortalama rakamlarına göre grev sebebiyle çalışılmayan işgünü sayısı 500.000 düzeyine ulaşmış ve ülke ekonomisi büyük zararlara uğramıştır.

Bu grevler sebebiyle işçiler ücret ödemesinden işyerleri yeni yatırımlar için kaynak yaratmaktan, devlet de vergi gelirinden mahrum kalmışlardır. Grevlerin artışı müteşebbislerin yatırım azmini ters yönde etkileyen bir amil olmuştur.

Türk kamuoyu güçlü devlet idealinin gerçekleşmesini beklemektedir.

İşçi sendikalarının elde ettiği imtiyazlar toplumda özellikle çalışan kesimde ücretliler arasındaki dengiyi bozmuş ve her kesim işçi olmanın sağladığı imtiyazların cazibesiyle işçi statüsüne geçebilmenin çareleri üzerinde düşünür ve uğraşır olmuştur. Toplum adına amme hizmeti gören devlet memurları bile kendilerini işçi statüsüne geçirebilecek baskılara girmektedirler. Böylece yaratılan bu cazibe ile toplumun muhtelif grupları bazı kesimlerce arzu edilen bir "Devlet Tipinin" oluşturulması amacı için motive edilmekte ve devlete küskün ve memur sıfatını taşımak istemeyen bir çalışan kitlesi yaratılmaktadır.

Bize göre yapılacak şey Anayasamızın hiç bir zümreye imtiyaz tanımayacağı yönündeki emredici hükümden hareketle, devletin bati normları üzerinde haklar kazanmış işçi kesiminin durumunu değerlendirerek aslı amme hizmetlerini fedakârlıklı yürüten kamu personelinin haklarını gözeterek gerekli dengiyi bir an önce kurmasıdır. Devletimizin bunu yaparken esasen yüksek düzeyde verilen hakları ile dahi yetinmeyenlerin her gün yarattıkları kanunsuz olaylara ağırlık ve otoritesini koyması gerektiğini etrafı bir şekilde izaha ihtiyaç duymuyorum. Elbette bu noktada işçi kesimini, ihtiyaç-

ları diğer gelir gruplarına göre dengelenmesi gereken bir kesim olmaktan çok bir oy deposu olarak gören ve bu yüzden sosyal politika açısından bu kesime "Sosyal Adalet" ilkesi ve "Milli gelirin adaletli bölüşümü" ilkesi dışında imtiyazlar tanımakta yarışan siyasi partilerin davranışlarına da işaret etmek yerinde olacaktır.

Yurtta sulh, cihanda sulh çalışma barışı ile kurulabilir.

Cumhuriyetimizin kuruluşundan bu yana benimsediğimiz "Yurtta sulh cihanda sulh ilkesi" Türkiye'de ancak çalışma barışının kurulması ve milli bütünlüğü bozan diğer anarşik ve ideolojik olayların önlenmesi ile mümkün olabilir.

Ülkeye hizmet aşkının devam etmesi, hürriyet içinde refah ilkesinin uygulanması ve işsizliği önleyecek, ekonomik kalkınmamızı süratlendirecek yeni yatırımları başlatmak azminin artırılması her milli kuruluş ve vatandaşın yasalara saygılı olmasına, sosyal huzur üzerine titremesine ve hürriyetçi parlamenter rejime tam bir inanç göstermesine bağlıdır.

İşverenler dayanışma içinde ve birlik olmalıdır.

Toplusözleşmeler gerekli itina ve titizlik gösterilmeden işyerleri veya işkolları arasındaki dengeyi bozacak şekilde yapıldığı takdirde, bu sözleşmeleri akteden işyerlerinin bağlı oldukları mesleki teşekküller tarafından kontrol ve disiplin altına alınması ihtiyacına inanmaktayım.

Aksi takdirde, devlet memurları için mevcut 15 aylık ikramiye'nin 30 aylığa çıkarılması münakaşası edilirken, toplusözleşmelerle vasıfsız işçilere 750 bin liraya ulaşan tazminatlar verilmesinin önüne geçilemeyecektir.

Çalışma ahenginin bu şekilde aksamaması için alınacak en etkili tedbir ise üst teşekküllerce kabul edilmiş olan toplusözleşme prensiplerine bütün işyerleri tarafından birlik ve dayanışma ruhu içinde riayet edilmesidir.

Bu şekilde hareket edildiği takdirde ücret ve sosyal yardımlarda olduğu kadar, çalışma şartlarında da bir paralellik ve standartlaşmaya gidilmesi sağlanacak ve neticede milli bir ücret politikası izlenmesi noktasına erişilecektir. Böylece işverenler dayanışma ve sorumluluğun güzel bir örneğini vermiş olacaktır. Esasen çalışma hayatını düzene sokmuş ve problemlerini aşgari düzeye indirebilmiş ülkelerde işverenlerin merkezi teşekküller etrafında bu tür bir dayanışma içerisinde olduğu bilinmektedir.

Milli bir ücret politikasının izlenmesi Ortak Pazar üyesi olmak açısından da büyük bir önem taşımaktadır. Maliyetler içerisinde gittikçe artan işçilik paylarının, rekabete gireceğimiz produktivitesi ve teknolojisini yüksek AET Endüstrisi karşısında milli bir ücret politikasına ihtiyaç göstereceği de şüphesizdir. Böyle bir ücret siyasetinin izlenebilmesi bir teşebbüs olarak merkezi bir organizasyonda bütünleşmiş ve organize olmuş bir işveren dayanışmasını zaruri kılmaktadır.

Parlamento hükümet ve basın

Türk sanayileşme hareketlerini benimsemelidir.

Memleket problemlerinin en büyük bir isabetle ele alınarak en uygun çözüm şekillerine kavuşturabilece-

ği merci olan parlamentonun milli ve ekonomik kalkınmamıza önderlik eden Türk sanayileşme hareketinin dertlerine daha yakından eğilmesini ve bu amaçla mevcut çabalarını daha aktif ve dinamik bir düzeye çıkarmasını beklemekteyiz.

Bu noktada işveren dayanışma ve sorumluluğu açısından üzerinde durmak istediğim bir diğer konuda işverenlerin parlamentoda görev alma sorumluluklarıdır. Ömürleri boyunca sanayi tesisleri kurmak, yatırım yapmak ve günlük işlerini takiple uğraşan işverenlerimiz demokrasimizin en yüce mevkiinde görev almanın, bunun için çaba harcamanın ve işveren kesimini parlamentoda temsil etmenin de asli görevlerinden olduğunun sorumluluğuna varmalıdırlar.

1975 yılında parlamentomuzca kıdem tazminatını bir misline yükselten veya sosyal sigorta primlerini artıran kanunlar gibi mevzuatın çıkarıldığı malumunuzdur. Halen Millet Meclisi ve Senato gündeminde bekleyen miteaddit tasarısı ve teklifler de aynı sosyal niteliği taşımaktadır. Bu tutum ülkemizde işveren-işçi dengesini olduğu kadar ekonomik ve sosyal dengeyi de zedeleyebilecek bir mahiyet kazanmaktadır. Kaldı ki bu düzenlemeler yapılırken Türkiye'de 40 milyon vatandaşın yaşadığı aktif nüfusun 16 milyon kişiyi aştığı, buna karşılık sen-dikalaşmış işçi sayısının en fazla 1.5 milyon civarında olduğu unutulmamalıdır.

Parlamento gibi hükümetimizin ve Türk kamuoyunu oluşturan basımızın da sanayileşme hamlesinde hangi hizmet aşamasına ulaşıldığını değerlendirmeleri sosyal ve ekonomik gelişme adına bu hamleye daha büyük ölçüde sahip çıkma iarı çalışan ve çalıştıranların problemlerine eşit yer vermeleri aslında milli yararımıza bir hizmet olacaktır.

Ülkemizde çalışma barışı nasıl kurulabilir?

Geçen yılın sosyal tablosunu temel çizgileriyle bu şekilde belirttikten sonra çalışma mevzuatımızda yapılması gereken tadiller üzerinde durmak istiyorum.

1975 yılının çalışma hayatına ilişkin problemleri ilgili mevzuatımızda gerekli değişiklikler yapılmadığı takdirde büyük bir ihtimalle 1976 yılında da devam edecektir. Bu nedenle 1976 yılında sosyal konularda tedbir alma imkânı kaçırılmamalıdır.

Her şeyden evvel 274 sayılı Sendikalar Kanunu ile 275 Sayılı Toplusözleşme Grev ve Lokavt Kanunlarında 12 yıllık uygulamanın artık açıkça ortaya koyduğu aksaklıkları giderecek tadiller gerçekleştirilmelidir. Çalışma hayatımıza çeki-düzen verecek bu kanun tadilleri özette şunlardır:

Tek sözleşme prensibi benimsenmelidir.

Bugünkü işkolu ve işyeri ayırımına dayanan ikili toplu iş sözleşmesi sistemi Türkiye şartlarında uygulama alanı bulamamıştır. Hatta gerçek anlamıyla bir tek bile işkolu seviyesinde sözleşme yapılabilmiş değildir. Bu ikili sistem, sendikalar arası rekabeti kavgaya derecesinde sürdürmeye vasıta olmuştur. Böylece bir işyeri aynı dönemde adı değişik olan iki ayrı sözleşmeye muhatap olmuştur. Bu şekilde ülkemizde toplusözleşmelerden beklenen barış düzenine asla ulaşılamamıştır.

Uzlaştırma bir kurum aracılığı ile yapılmalıdır.

Uzlaştırma kurullarının bugüne kadarki çalışmaları tarafları memnun ve tatmin ettiği söylenemez. Bu kurulları ücret artışlarına bir basamak olmaktan kurtarmak için hizmetin ciddi bir kurum tarafından yürütülmesini sağlamak gerekmektedir. Bu kurul tecrübeli ve gerçekten tarafsız elemanlardan kurulmalı ve bu komadaki çalışmalar tarafları anlaşma noktasına objektif ve ilmi veriler çerçevesinde götürmelidir. Yeni sistemde bu kurul bir karar almayacak, bunun yerine tarafları bir noktada birleştirmeye çalışacaktır.

Grev olaylarında karşılaşılan kanunsuzluklar müeyyidelendirilmelidir.

Çalışma hayatımızda, kanun boşluklarının yarattığı işgal, boykot, verim düşürme, direniş gibi olaylar sık sık meydana gelmektedir. Bu olayların hukuki yönünü düzenlemek, yasal olmadığını belirtmek gerekmektedir. Bu suretle diğer kanunlarla da düzenlenmeyen bu hususların açıklığa kavuşturulması, yasal fiillerin gösterilmesi, buna karşı idarenin alacağı tedbirlerin belirlenmesi, yasal eylemlere müeyyideler konulması sağlanmış olacaktır. Bunun yanında, kanunsuz olaylardan, işçilerin, üyesi bulundukları sendikaların maddi ve manevi sorumluluklarına ilişkin tazminat ve ceza davalarının süratle sonuçlandırılması sağlanmalıdır. Batıda aranan bu sorumluluk, kanunsuz davranışların azalmasına neden olmuştur.

Tek sendikaya üyelik esası getirilmelidir.

İşçilerin aynı anda birden fazla sendikaya üye olma imkânının bulunması, aidat sorunundan, toplu sözleşme yapmaya yetkili işçi sendikasının tayini sorumuna kadar çeşitli uyumsuzlukların nedeni olmaktadır. Nasıl aynı anda birden fazla siyasi partiye üye olunamıyorsa aynı anda birden fazla sendikaya da üye olunmamalıdır.

Check-Off sistemi kaldırılmalıdır.

Sendika aidatının işveren tarafından işçi ücretlerinin

den kesilerek işçi sendikasına yatırılması demek olan check-off usulünün ülkemizde kanun gereğince uygulanmakta olduğu malumlarıdır. İşçilerin istismarına kadar yol açan ve dünyanın hiç bir ülkesinde bizdeki gibi kanuni bir zorunluk olmayan check-off sistemi kaldırılmalıdır. İşçiler aidatlarını işveren sendikalarında olduğu gibi sendikaya kendileri vermelidirler. Bu suretle sendikalararası yetki sorunu da kendiliğinden kolay bir çözüme bağlanabilecektir.

Sendikaların idari ve mali denetimi sağlanmalıdır.

Türkiye'de bütün dernek ve müesseseler hükümet tarafından ciddi bir kontrole tabi tutulduğu halde, işçi sendikaları bugüne kadar anlaşılmaz bir şekilde bu denetimin dışında bırakılmışlardır. En hassas ve en ciddi çalışmayı yapması gereken işçi sendikalarının her ay aidat olarak aldıkları milyonlarca liranın hangi maksatlara ve nerelere sarf edildiği bilinmemektedir. Bu nedenle, sendikaların idari ve mali yönden periyodik ve etkili bir biçimde denetlenmeleri ve kontrolsüz davranışlardan arındırılmaları zamam gelmiştir.

Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği Genel Kurulu'nun saygı değer üyeleri, değerli misafirler ve seçkin basın mensupları!

Yüksek heyetinize işveren-işçi ilişkilerinde karşılaştığımız sosyal meselelerle ilgili olarak sunmaya çalıştığım bu tablo altım çizdiğimiz tedbirlerin alınması ve ülke yararının ön planda tutulması halinde 1976 yılının milli ekonomimiz için başarılı bir dönem olacağını göstermektedir. Bütün milli kuruluşlar ve vatandaşlar olarak elbirliği ile Hür Teşebbüs ve Hür Parlamento Demokratik Rejime sahip çıkarak aşamayacağımız hiç bir engel olmadığı inancım taşımaktayız. Genel Kurulunuzun aynı yönde yapacağı kıymetli değerlendirme ve çalışmaların bizi batı medeniyetine ulaşmak amacına daha da yaklaştıracığına hiç şüphem yoktur. Bu beraberlik ve dayanışma anlayışı içinde sözlerime son verirken hepinize Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu adına saygılarımı sunar, başarılar dilerim.

Sanayileşme ve Bölgesel Dengesizlikler

Ertuğrul SOYSAL

Sanayileşmenin çok önemli bir sorunu bölgesel dengedir. Sanayileşme, bölgesel dengesizliklerin ve kırsal alanların boşalarak kentlerin yoğunlaşmasını nedenidir.

Kentte doğan ve büyüyen ticaret, sanayi, servis sektörleri istihdam yaratır. Kırların işsiz ve genç nüfusu, daha iyi yaşama olanakları arayarak kente göç etmeye başlar. Köy hem genç ve dinamik erkek nüfusunu kaybeder, hem de bu göç, kentlerde çok ciddi sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel sorunlar yaratmaya başlar. İşte gelenek, töresi ve kendi kültürlü ile yaşamakta olan köylü, gecekondu insanlarını bidonvilleri, suburbioları, favelaları, ranchoları böylece oluşturur. Boşalan kırsal alanlar da, yüz yıllar boyu değişmeyen kader ve gerilikleriyle, kalkınan bölgelerle aralarım giderek açar, ülke içinde hazin ikilikler büyür gider.

Sanayileşen ülkelerde kentleşme çok hızlıdır, kentler nüfus artışının 2 kat hızı ile yoğunlaşmaktadır. Altyapı ve konut yetersizliği ile sağlık bozulmakta, çevre kirlenmekte, gürültü, koku, duman, zehir, bulaşıcı hastalıklar ve trafik sıkıntısı birbirini kovalamaktadır. Ahlak kuralları, alışkanlıklar, rahat bozulmakta, zengin ve fakir gruplar arasındaki uçurum ve çelişki ilk defa kentte bütün tezathatlarıyla ortaya çıkmaktadır. Bu birikim ve sosyal sorunlar karşısında devamlı istekler, bir yandan da kalkınmayı aksatmakta, yatırılabılır olanaklar erken şişen bu kutupların ıslahına harcanmaktadır.

Özgürlükçü demokrasilerde göç ve istediği işi tutma serbest olduğuna göre bu gelişme kaçınılmazdı. Halk doğduğu yerde tutmanın zor dışında kalan uygar yolu ona bulunduğu yerde iş hazırlamak, sağlık, mutluluk ve sosyal refahını yöresinde düzenleyebilmekten geçer. Ama kalkınmanın başlangıcında demokratik ülkelerin hiç biri tedbirlerinde başarı sağlayamamışlardır.

Dünya nüfusunun 2/3'sini oluşturan geri kalmış ülkeler de 2'nci Dünya Savaşından sonra bağımsızlıklarına kavuştukça sanayileşmek tutkusuna kapıldılar. Kalkınmışlar sanayileşme doymuş, doğayı yeniden düzenleme tartışmaları yapar, getirdiği bunalımlarla uğraşırken, berikiler hırsla ve cezbeyle kapılımcasına sanayileşmeye koyuldular. Bunlar için dengesiz sanayileşme doğanın kirlenmesi, altyapı sorunları, kent, gecekondu problemi yoktu. Fabrika bacaları tütmeliydi.

Sanayileşme için asgari koşulların bulunabildiği (Enerji, karayolu, deniz, nehir, haberleşme, pazar) kentlerde büyük bir hızla, anarşik bir sanayi ve yerleşme türü geliştiriliyordu. Bu hızlı değişimi önlemeye, düzenle-

meye ya da kovalamaya hiç bir devletin gücü yetmiyordu. Zaten ekonominin kısırdaması yatırılabılır sınırlı olanakların öncelikle üretim araçlarına tahsis demektir. Enflasyonlar, dış ödeme sıkımlıkları olağandı, devlet kalkınmanın ekonomik ve sosyal sorunlarıyla bunalıp, kalıyor, rejim kavgaları, iktidar çekişmeleri süregeliyordu. Bu arada kalkınmanın doğurduğu çeşitli rahatsızlıkların başında bulunan bölgesel dengesizlik, kuşaklardan kuşaklara ve bütçelerden bütçelere yansıyan çok yönlü bir dert olarak hükümlü yürütüyordu.

Geri kalmış ülkelerin imrenerek, bazen de hasetle baktıkları kalkınmış ülkeler, kendi yurtlarındaki nisbi gelişmişlik farkını ortadan kaldırmak için, geri kalmışlardan daha çok çaba harcamaktadırlar. Bir yandan yoğunlaşan sanayi kutuplarını hafifletmek, öte yandan gerice saydıkları yörelere sanayi, turizm ve servis sektörlerini aktarmak, oraların nüfusunu kendi yerlerine bağlamak ve refaha kavuşturmak yaygın amaçları arasındadır. Gayet ciddi tedbirler ve teşvikler uygulamaktadırlar.

Örneğin Batı Almanya'da dengeleme amaçları arasında komünist sınırda nüfus boşalmasını durdurmak, tersine yoğunlaştırmak için endüstriye büyük teşvikler yapılır. Ruhr gibi tek tür sanayii, diğer çeşitlerle bütünleştirmek ve yaşantı türünü değiştirmek için teşvikler uygulanmaktadır.

Sanayii vatam, İngiltere, kuzey ve kuzeybatıya sanayii çekebilme için inanılmaz yardımlar uygulamaktadır. Herkesin bildiği İtalya'nın Mezzogiorno'su Roma-Bari hattının güneyini 20 yıldır bol teşviklerle kalkındırma çabasıdadır. Norveç, kuzey üniversiteler açmakta, kurulacak sanayi ve çalışanlar için bol teşvikler uygulamakta, kuzey-güney tren ve karayolu 12 ay açık tutabilmek için özel teknoloji ve araçlar geliştirmiş bulunmaktadır. Oslo ve dolaylarında inşaat yapmak 2. Dünya Savaşı sonundan beri yasaklanmıştır.

Yunanistan Ege adalarında ve gerice yörelerde iş kuracak girişimcilere cömert teşvikler uygulamaktadır. Komünist Çin ise rejiminden güç alarak Şanghaytan bin kadar sanayii boşaltmış ve kente nefes vermiştir. 1960'da 6.5 milyon olan Şanghay nüfusu 1972'de 5.8 milyona düşmüştür.

Bütün çabalara rağmen hiç bir ülkede bölgesel gelişmişlik farkları giderilememiş, kişiler ve nüfus grupları arasında gelir bölüşümü adaleti tam olarak sağlanamamıştır. Ama kişisel ve bölgesel dengesizlik ve adaletsizliklerin en vahşisi de yine geri kalmış veya kalkınmakta olan toplumlarda görülmektedir. Güney Ame-

rika tümüyle dengesizliklere örnektir. Asya Afrika'nın çoğunluğu, Ortadoğu da denge sağlayabilmiş ülkeler değildir.

Türkiye

Ülkemizde sanayileşme, kentleşme ve bölgesel denge sorunları bilinçli olarak ancak planlı dönemde ele alınmıştır. Yurdumuz coğrafyası, doğası, tarihsel gelişme yöreleri, etnik grupları, ulaştırma haberleşme ve eğitim olanakları bakımından çok ayrıcalıklar gösterir. Anadolu yerine Rumeliye yatırım yapmış bir İmparatorluktan miras alınan topraklar ve onun çileli halkı Cumhuriyet devrine, İstanbul'la Güneydoğu Anadolu gibi birbirinden 500 yıl uzaklaşmış yörelerle girmiş bulunuyordu. Biz sanayileşirken bu dengesiz yapıyı öncelikle göz önüne alacağımız yerde esasen gelişmiş kutuplara sanayi sıkıştırdık, nüfusu çektik, refahı da anarşiyi de birlikte artırdık. Geri yöreleri romantik bir özlemin ötesinde bir türlü Türkiye'ye ve çağa yakışır bir disipline ve uygarlığa kavuşturamadık. Sanayi kutupları ile gerice yörelerimizin arası, açıldıkça açıldı.

Plahların önerileri ve temennileri gerçekleşmedi. Teşvik politikaları kötü kullanıldı, amacından saptırıldı.

Altyapıyı devlet, kalkınmanın hızına uygun tempoda geliştiremedi. Müteşebbis, enerjiyi, yolu bulduğu yerde bacayı dikti. Kamu sektörü plan emriyle gerice yöreye gitti ise, altyapısını da yapmaya mecbur olup, maliyetlerini ve rekabet gücünü kaybetti. Özel kesim, "Gerice yöreye gitmiyor" diye horlandı. Ama kimse sanayinin altyapısız ve bilgisiz kurulamayacağını itiraf edemiyordu.

Bugün 36 il, 50 kadar ilçenin gerice yöre olarak saptandığı ve teşviklerin buralara yöneltildiği bilinmektedir. Bu yörelerin çoğu Güneydoğudadır. Bu ilkel yörelerin Türkiye ve oralarda yaşayanların vatandaşımız olduğumu bilmek insana üzüntü vermektedir. Tahmin edilmektedir ki İstanbul, İzmir gibi kentlerde kişi başına ulusal gelir çoktan 2000 doları aşmış, bu yörelerde ise 200 doları yeni bulmuştur.

Türkiye bu dengesizliğe daha fazla hoggörü ve vurdumduymazlıkla bakacak kadar ne bir istikrarlı rejime ne de zenginliğe sahiptir. Bu dengesizliğin giderilmesi bazı düşünür ve ekonomistlerin iddia ettikleri gibi zaman içinde çözüme de bırakılamaz. Günümüz sosyal dengesizliklerin ve kişisel adaletsizliklerin hoggörü ile kabul edilemeyecek kadar ağır ve tehlikeli tepkiler doğurduğu bir dönemdir. Kalkınmada sosyal hedeflerin ekonomik hedeflerden daha öncelikli olduğumu kabul edenlerin adedi her gün artmaktadır. Bu bakımdan dengeyi sağlayacak tedbirlerin alınmasında acele etmekle, sadece adaleti değil, istikrarlı ve sağlam bir demokrasi için de kalkınmayı sağlamış ve rejim tehlikelerini saf dışı etmiş bulunuruz.

Dengeleme için hangi tedbirler alınabilir?

Dengeleme tedbirlerini 2 yönlü olarak ele almak gerekir. Gerice yörelere yatırımları kaydırmak ve sıkış-

mış kentlerden sanayili boğaltmak. Her iki hedefe varmak için alınacak tedbirler birbirinin benzeridir, tamamlayıcıdır.

1. Altyapı:

Hedeflere varmada anahtar, altyapının hazırlanmasıdır. Altyapı fiziksel ve sosyal altyapıdır. Bunun içinde devlet yetkili ve etkili bir örgüt kurup, yöresel idarelerin işbirliği ile işe başlamalıdır. Bu örgütün 20 yıllık bir programı ve sağlam bütçesi olmalıdır.

2. Plan Disiplini:

Teşvik alan her tür girişim plan disiplini altına alınmalı ve denetlenmelidir. Teşviksiz yatırımlar plan dışındaki araçlarla (Vergi, gümrük, dış ticaret rejimi, ruhsat gibi) kontrol edilmeli, toplumsal çıkarların dışına kaydırılmamalıdır.

3. Teşvikler

Menfi teşviklerin batıda gördüğümüz türlerinin hepsi uygulanabilir. Bunlar hazineden kayıp değil, muhtemel gelirden fedakarlıktır. Dolaysız yardım, hibe Türkiye için ağır gelebilir, fakat kredi, uzun vadeli altyapı kiralama ya da satılması gibi teşvikler amaca varmak için etkin araçlardır.

4. Örgüt Sorunu:

Girişimciyi yıldıran, irrasyonel çalışmanın başatkeni Türkiye'deki bürokrasi ve akıl dışı örgüt kargaşasıdır. Böylesine önemli bir sorun da örgüt, yetki ve otoritenin toplanmasında ve kolaylıkla işlemede hayati zorunluluk vardır. Bu örgüt kurulmalı ve işlemedir.

Sonuç: Dünyamız kişisel ve bölgesel dengesizlik ve adaletsizliklerin hoggörü ile karşılandığı veya baskı ile susturulduğu devirleri çoktan geride bırakmıştır. Türkiye'de de huzur, rahat ve onurumuz bizden olan yörelere, bizden olan insanlara yönelebilmek ve fedakarlık edilebilme ölçümüne bağlıdır. Yoksa bunca yara almış, hırpalanmış, bakımsız ve dermansız kalmış yörelerimiz ve halkımızla mutlu ve büyük Türkiye sevdasında ırlaflar etmekle sadece kendimizi aldattığımızı bilmeliyiz.

Ulusumuza bölgesel ve kişisel adalet ve denge için de kalkınmanın seferberliğini hazırlamak ve hoggörü olmadan uygulamak, çoktan özlemini duyduğumuz çağdaş ve disiplinli bir devlet idaresinin başarısı olacaktır. (1)

(1) Yazarın, "Sanayileşme ve Bölgesel Denge" sorunlarını işleyen yeni bir kitabı, Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği tarafından bugünlerde yayınlanacaktır.

Düşünce Akımları

Selçuk YAŞAR

Her çeşit solun bütün dünyada büyük adımlarla ilerlemesi aynen Türkiye'de de olmuştur. 1975 yılında gerek bazı büyük basın organları gerekse bazı mesleki hür teşebbüs kuruluşları solun bir yeni köprü - moda olduğu, vazgeçilmez önlenemez bir kader neticesi olduğu, buna bu akıma en iyisi uymak lâzım geldiği görüşü bilhassa İstanbul iş âlemi bazı sanayici ve gazete patronunda hâkim olagelmıştır.

Kendi kendime, buraya gelirken, kendi görüşümün yanlış olduğu, tek yönlü bir fikre sahip olduğum, neden durumu benden başka düşünenler gibi değerlendiremediğimi araştırırken, elime geçen son Express Mecmu - ası sayısı ve işadamı Sayın İsak Alaton'un söylediği bir atasözü düşüncelerimde yalnız olmadığımı ve haklı tarafımı bir kere daha bana hatırlattı ve bana güç ve kararlılık verdi.

Bu hafta 1.000.000 nüsha basılan Express dergisi - nin başlığı "Sosyalizmin İntiharı",

Fransız soluna mensup Yazar, Felsefe Doktoru politik gazeteci Jean François Revel 400 sayfalık "La Tentation Totalitaire", "Diktatörlük Cazibesi" veya "Totaliter Girişim" diye tercüme edilebilecek başlıklı bu kitabında, demokrasi ile idare edilen ülkelerde okumuşların "Sosyalizm" kelimesinin cazibesine kapılanların yaptıkları fahiş hatayı dile getiriyor. Bu kitaptan önemli sayfaların tamamını dergi almış, bu sayısını Bay Revel'e tahsis etmiş.

Bütün dünyada özgür ülkelerdeki yanlış davranışları Sakarof, Soljenitzin, Milovan Djilas ayrı ayrı birçok defa tenkit etmişler. Bunları yazıyor.

Revel'den, bu Express sayısından anladığım şu oldu: Ünlü Rus Yazarı Tolstoi " Harp ve Sulh" kitabında bizim neden Revel'i dinlememiz icap ettiğini açıklamış.

"Tehlike yaklaşırken insan rubunda eşit güçte 2 ses konuşur.

Sesin bir tanesi, makul olarak, tehlikenin mahiyetine soğukkanlı bakılmasını, ezilmemek ve yıkılmamak için tedbirleri seferber etmek ister.

Öteki ses, daha dokunaklı bir şekilde, tehlikeye karşı çıkmamın zor ve imkânsız olduğunu, olayların akışı insan iradesinin üstünde, bir mukavemet meselesi olduğu, tehlikeden kurtulma çarelerinin kendi beşeri gücü çevresi dışında bulunduğunu en doğrusu kendi hayatını yaşamak gerektiğini, işi olurluna bırakmak en iyi yol olarak söyler.

Tenha yerde inzivada yaşayan insan birinci sesi daha çok dinler, alarma geçer, uyandır, tedbir önerir. Ancak

toplumda yaşayanlar, genellikle 2'nci sese uyarlar."

Bizler Anadolu'mun bir kögesinde büyük İstanbul toplumundan daha münzevi yaşadığımız için her halde birinci sese daha yakın olduğumuzu, İstanbullu arkadaşlarımızla ters düşüğümüzün sebebinin Tolstoi'dan öğrendim, içim rahatladı. İyimser oldum.

İkinci öğrendiğim husus İsak Alaton arkadaşımın diğer 2 işadamının huzurunda Ege Denizinde bir gezintide bana hatırlattığı İspanyol atasözü oldu:

"Azno Kasado Persavia Pasado" Türkçesi, iyi manada söylenmiş: "Susan kimse filozof sayılır" Sol hücumlar karşısında tatbik ettiğimiz politikamın esasında bu olduğunu, ancak açıklamak fırsatı ve taktiğine lüzum olmadığımı, akıllı olmanın bunu anlaması gerektiğini bir - denbire anladım. Türk basını, reklam şirketleri, özellikle iş hayatında başarıları ile ileri gelen tarihi İstanbul'un bu İspanyol atasözüne uymasından daha tabii bir şey olamazdı.

Ancak, belki Bizans'tan bugüne kadar bu politika muvaffak olmuştur. Ama o durum ve o devir bugün artık değişmiştir.

Şimdi kıymetli arkadaşlar, iç huzuru ile ve kendimi yüz bin defa daha haklı görerek Robert Moss'un (Büyük liberal İngiliz entellektüel lideri) yeni çıkan "Demokrasi lerin Yıkılışı" adlı kitabından bir cümleyi size okuyorum:

"Eğer dünyada son kalan demokrasidamlarını sol diktasından kurtarmak istiyorsanız, tavsiyem şudur:

Kanunlarla sendikaların çok aşırı güçlerini yumuşatınız. Televizyonda solcu programları kaldırınız. Okullarda ve dairelerde Sol Marksist propagandayı önleyiniz. Anarşist ve teröristlere karşı kuvvet kullanınız .. Toplum kalkanması aleyhine bile olsa askeri ve milli harcamaları devlet hizmetini artırınız."

Diğer taraftan, Revel'in çeşitli açıklamalarını özet olarak okuyorum:

Sosyalizm gerekçesi ve tatbikatı ile hür toplumların nasıl totaliter toplumlara dönüştüğünü, bu konuda solun felsefi metotlarını Revel açıklıyor.

Portekiz, Küba, Şili'deki sol olayları analiz ediyor ve gerçeğin Sosyalizm tarafından nasıl yanlış aktarıldığını belgelerle ispatlıyor. Allende'nin yalanlarını açıklıyor.

Revel'i okuyunca anlayacağımız ki bizdeki solun istediği sosyal demokrasi değil, Stalin Sosyalizmi'dir.

Revel misaller verdikten sonra diyor ki: Çok defa insan soruyor; Eğer kapitalizm onu ayakta tutmak için ortada olmasa idi sosyalizm acaba ne hale düşerdi?

Bilhassa çok önemli bir paragrafı burada size dile getiriyorum: Revel diyor ki:

Eğer bir taraftan sosyal demokrasiye reaksiyonerde nerek karşı gelinirse diğer taraftan, teori bakımından Stalin Bürokrasisi reddedilirse geride hangi orijinal yol kalıyor bu sol düşüncelere.

İşte tek çıkar yol olarak Yugoslavya misali halk sektörü "Autogestion" sisteminde arıyorlar. Halbuki bu çok kötü netice vermiştir. Milletler seçim sonucu herhangi bir sosyalist hükümete bu Autogestion programını hazırlayıp, "Selahiyet sende, işi yoluna koy" dese, bu sol hükümet hangi şeyi nasıl tanımlayıp neyi yoluna koyacağını bilemez.

Albert Meister, "Yugoslavya halk sektörü nereye gidiyor?" başlıklı kitabında diyor ki: 20 senedir kendi kendini idare sistemi, Yugoslavya'ya tatbiki imkânın olmayan kaideler, usuller mezarlığına çevirmiştir. Bunu da ancak Allah Baba tarafından gönderilmiş bir politik güç yapabilir.

Revel, sosyalist hükümetlerin devletçi hükümete Stalin'ci bir sisteme dönüşmekten başka ikili bir idare tarzı tatbikleme imkânı olmadığını detaylı misallerle, solcuların yazılarını, sözlerini ele alarak açıklığa kavuşturuyor.

Revel: Şimal memleketlerinin sosyal demokrasi anlayışını Akdeniz memleketlerinin çözümünü tatbik edemeyeceğini ve şimdiden bizdeki solcuların buna karşı olduklarını ve milletler arasındaki kafa taşı farklarını açıklıyor.

Revel bu kitabında sol entellektüellerinin içine düşükleri büyük paradoksu, bir fikir öne sürmeden misallerle gözlerimizin önüne sermiştir. Sosyalizmin eninde sonunda bir diktatörlük olacağını, tarihte reylerle hür seçimle iki defa diktatörlük geldiğini, ilk defa İsa'nın beş yüz yıl evvel Atinalıların reyleriyle demokrasiyi yok et-

tiklerini, Almanların da 1933'de Nazizm'i getirdiklerini, özgür demokraside diktatörlüğün sol ile geleceğini dünyada gidişin bu olduğuna bizi ikaz etmektedir. Maa - lesef gerçeklerin ve ikazların insan kafasında çok az etki yaptığını misallerle anlatmaktadır.

"Nazizm-faşizm 1933'den 1945'e kadar 12 sene sürdü ve mağlup edildi. Yeni moda Sosyalizm Stalin ile beraber 1920'de başladı ve halen dünyanın büyük bir kısmına bu ideoloji hakim olmuştur, süratle ilerlemektedir" demektedir Revel.

Kıymetli arkadaşlar, bu dergiyi hemen tercüme ettirip hiç değilse 100.000 bastırıp dağıtmalıyız.

İşte elimde yüz binlerce basılan, dağıtılan, kütür dolusu sol yayın ve sol basın. Hâlâ susacak mıyız? Köprüyü geçiyoruz. Tamam, geçeceğiz, ama köprünün ortasında, gerçekten dinamit patlarsa ne olur?

Revel'in şu anda size aktardığım çok önemli paragrafları solun çalışması altında yatan gerçekleri, metotları ve sebepleri açık açık izah ediyor. Bizim hür teşebbüs entellektüellerinin ne kadar yanıldığını misallerle tarihten örneklerle anlatıyor. Ve dolayısıyla Türkiye'de dönen politik kavgayı daha iyi değerlendirebiliyorsunuz. Sosyalistler tarafından Sosyal Demokrasinin, nasıl aforoz edildiğini veya edileceğini iyi kalpli sol profesörlere açık açık anlatıyor. Ben buraya gelirken bundan büyük bir eser elimde alamazdım. Derhal okuyoruz, içinde her şey yazıyor.

Sözlerimi bitirirken, aklımızı başımıza toplayıp, gerekeni görevimizi yapmalıyız. Susmamalıyız, yoksa sosyalizm modası Türk demokrasisini içinden çıkılmaz bir diktatörlüğe, totaliter idareye sürüklerse, bundan suçlu evvela sizler, bizler olacağız. Öteki kabahatiler sonra gelir. Bunların nedenini isterseniz, bilmiyorsanız, başka zaman açıklamaya çalışırım. Ama evvela Revel'i Express'i okuyunuz.

Ekonominin Genel Değerlendirilmesi

Prof. Dr. Demir DEMİRGİL

1975 yılında Türkiye ekonomisi dış ticaret dengesindeki, işçi dövizlerindeki ve döviz rezervlerindeki olumsuz durum dışında iyi bir gelişme göstermiştir.

Bu gelişmeyi sağlayan faktörler tarım üretiminin artması, sanayi kesiminde üretimin sınırlı da olsa hızlanması, inşaat, ulaştırma ve hizmet sektörlerindeki önemli sıçramalardır.

Başta Merkez Bankası olmak üzere çeşitli kaynaklar kullanılarak kamu kesiminin finansmanı sağlanmış, banka kredilerindeki gelişme ve özellikle DÇM hesaplarına dayalı kredileme özel kesimin finansmanında dar boğazlar yaratılmadan 1976 yılına girilmesine olanak sağlamıştır.

Ancak 1975 yılının bu gelişmeleri 1976'da çözülmesi zor sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

-Parasal bozukluklardaki gelişmelerin fiyatlar üzerindeki etkisi 1976'da kendisini hissettirmeye devam edecek ve ticaret yaptığımız ülkelerin fiyat düzeylerinin den biraz daha sapmamıza yol açacaktır.

-Döviz rezervlerindeki azalma sonucu 1976 cari işlemler dengesinin ekonomi üzerindeki yükü büyüyecek ekonomik büyüme için zorunlu ithalatın finansmanı güçleşecektir.

-Hem iç tasarruf açığının hem de cari işlemler açığının finansmanında dış borçlanma en önemli kaynak niteliğini kazanacak ve vadesi gelmiş DÇM hesapları 1976'da dar boğaz yaratacaktır.

-Nihayet uluslararası kuruluşlar Türkiye üzerine, psikolojik baskılarını artıracaklardır.

-Devalüasyon tek başına yukarıda saydığımız sorunlara çözüm getiremeyecektir. Fakat gerçekçi kuruyulmasına geçildikçe Türk Parasının değerinin ayarlanması sorunu bir külfet olarak Türkiye ekonomisinin 1976 gündeminin ilk sıralarında yer alacaktır.

Ancak bütün bu olumsuz gelişmelere ve siyasi istikrar eksikliğinin mahzurlarına rağmen Türk işadamları, Türk sanayicisi olumlu bir bekleyiş içindedir, moral gücü yerindedir.

Özel Sektörde 1975 Yılında Gelişmeler ve 1976 Yılına İlişkin Bekleyişler

T. Güngör URAS

1975 yılında imalat sanayii ve 1976 yılında müteşebbislerinin bekleyişlerini tespit etmek için TÜSİAD geçen yıl olduğu gibi bu yıl da bir anket uygulamıştır. Türkiye'nin her bölgesini kapsayan ve özel kesim imalat sanayiinde üretimin yaklaşık % 25'ini, istihdamın % 29'unu temsil eden firmaların cevapları şunları ortaya koymaktadır.

1975 yılında işlerin genel gidişi 1974 yılından daha iyi olmuştur.

Ciro ve işçi sayısı bakımından ortabüyükteki kuruluşlar 1975 yılı konjoktüründen en iyi yararlanan teşebbüslerdir.

Sektör bakımından ise dayanıksız ve dayanıklı tüketim malı üreten kuruluşlar ile taşıt araçları sanayii 1975 yılını iyi geçiren sektörlerin başında yer almaktadır.

1975 yılında imalat sanayiinde sektörler itibariyle ağırlıklı kapasite kullanımı % 71 dolayındadır.

% 80'in üzerinde kapasite kullanan kuruluşların ankete cevap veren kuruluşlar içindeki payı % 40 dolayındadır.

1975 yılında iç talep ve üretim artmıştır.

Buna karşı 1975 yılında sanayi kesiminde firmalar karlılığında genellikle yükselme olmadığı anlaşılmaktadır.

Bunun temel nedeni büyük ölçüde fiyat kontrolü uygulaması nedeniyle fabrika satış fiyatlarındaki artışın sınırlı kalmasıdır.

1975 yılında sınai ürünleri fabrika satış fiyatlarındaki artış geçen yıldan düşüktür. Ve artışın dağılımında % 20'ye kadar olan artışların ağırlığının % 82 dolayında olduğu görülmektedir. 1974 yılında ise % 20'nin üzerindeki fabrika satış fiyatları artışının toplam ürünler içindeki payı % 50'nin üzerinde idi.

-İmalat sanayiinde üreticinin karşılaştığı sorunlar da 1975 yılında değişik olmuştur.

1974 yılında sorunlar önemlerine göre:

1. Kredi
2. Hammadde temini
3. Enerji
4. Talep dengesizliği

5. İşçi sorunu iken bu sıralama 1975 yılında şu şekilde gerçekleşmiştir:

1. Enerji
2. Kredi sorunu
3. Hammadde temini
4. Fiyat kontrol uygulaması
5. Talep dengesizliği

-İmalat sanayiindeki kuruluşların ihracatlarının geliştirilmesiyle ilgili olarak ortaya koydukları sorunlar içinde "Gerçekçi döviz kuru uygulanamamasıyla ilgili şikâyetlerin ağırlığı" % 65 dolayındadır.

Bürokratik engellerin ağırlığı % 16, kapasitenin sınırlılığı % 18 ağırlık taşımaktadır.

-Anket kapsamındaki kuruluşların cevaplarına göre 1975 yılında programlanan yatırımlarda fiziki ve parasal gerçekleşme % 80'in üzerindedir.

Bu oranlar 1974 yılında daha düşük idi.

-Müştebbisler yatırım gelişmesini olumsuz etkileyen sorunları ağırlıklarına göre şöyle sıralamaktadır:

1. Politik istikrarsızlık
2. Kredi sorunu
3. Fiyat artışları

-İmalat Sanayiindeki müteşebbislerin 1976 yılı için ümitli bir bekleyiş içinde olmaları dikkati çekmektedir.

Türk-Alman Ekonomik İlişkileri ve A.E.T.

Dr. Gustav Adolf SONNENHOL

Türkiye her yönü ile olağanüstü bir ülkedir. Avrupa ile Asya arasında bir köprü teşkil etmesi ve boğazların bekçisi olması nedeni ile önemli bir stratejik pozisyona sahiptir. Türkiye NATO ve Avrupa Konseyi'nin üyesidir ve 1963 yılından beri de Ortak Pazar ile asosiyedir. Eski bir imparatorluğun varisidir. Atatürk'ün önderliğinde "Üçüncü dünyanın" ilk gelişme ve kültür devrimini yapmış, bunu yaparken de, daha sonraları diğer ülkelerde yapılanların aksine olarak Avrupa'dan uzaklaşmamış, aksine yakınlaşmıştır. Bir tarım ülkesinden, bir endüstri ülkesine dönüşüm içindedir. Buna, rağmen el'an gelişmekte olan bir ülke durumundadır. Petrol krizinden, özellikle çok etkilenmiştir ve şimdilik yabancı yardımlara muhtaç olmakta devam etmektedir. Türkiye yalnız Doğu-Batı anlaşmazlığının kesişme noktasında bulunmakla kalmamakta, milletlerarası sahne de daha önemli bir rol oynayan Kuzey-Güney gelişmesinin de ortasında bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler'in eylül 1975'de yapılan 7'nci olağanüstü toplantısını, kısa bir süre önce Paris'te sona eren endüstri ülkeleri ile, gelişmekte olan ülkeler toplantısını ve yeni bir dünya para sistemi hakkında Jamaika'da alınan kararları düşünmek yeter.

Türkiye, ticaretleri devletçilikle yönetilen ülkelerde özellikle Sovyetler Birliği ile hem huduttur. Doğuda ve güneyde ise bugün dünyada başta gelen ekonomik ve politik rol sahibi olan ve ülkeniz için yakın ve enteresan ihracat pazarları olabilecek petrol üreten önemli ülkelerin komşusudur. Türkiye Batı Avrupa ile olan ilişkilerini derinleştirmesine paralel olarak ticareti devletçilikle yöneten komşu ülkelerle, özellikle Sovyetler Birliği ile olan ekonomik ilişkilerini geliştirmiştir. Sovyetler Birliği ile yaptığı son kredi anlaşmasından sonra Türkiye, bu ülkenin gelişme yardımı yaptığı ülkeler içinde önemli bir yer almıştır.

Türkiye'nin Ortak Pazar ve benim ülkemle olan ekonomik ilişkileri hakkında hüküm vermek istenince bütün bu hususların gözönünde bulundurulması gerekir. Coğrafyası, iklimi, tabii kaynakları ve doğal güzellikleri ile Türkiye zengin bir potansiyele sahip bir ülkedir. Olanakları ele alınırsa, meselâ Almanya'dan da daha zengindir. Yüz yılımızın sonunda 70-80 milyonluk nüfus ile büyük bir ekonomik pazar teşkil edecektir.

Ülkenizin ekonomik gelişmesini hemen hemen 20 yıldan beri takip etmek fırsatım buldum. 1963 yılındaki ilk ziyaretimden beri hemen bütün alanlarda, fakat bilhassa özel sektör alanında ve özel girişim sayesinde elde edilen büyük ilerlemelere hayranlıkla tanık oldum. Yal-

nızca büyük şehirlerimizin ana caddelerinden geçmek bile devletçilikle yönetilen her ülkenin kaskanacağı ülkenizde üretilen tüketim mallarının bolluğunu görmek için kâfidir. Kamıyca petrol krizi ortaya çıkmamış olsa idi üçüncü 5 yıllık plan devresi sonunda (1978) dış ülkelerdeki işçilerin gönderdikleri paralar aynı düzeyde kalarak, Türkiye artık direkt yabancı yardımlara ihtiyaç duymayacak, finansman ihtiyaçlarını milletlerarası sermaye piyasalarından karşılayabilecek bir duruma gelecekti. Bu görüşüm, tabiidir ki, ülkenizin NATO çerçevesi içinde yüklenmiş olduğu silahlanma yükü için geçerli değildir. Ülkenin ekonomik ve sosyal gelişmesi tehlikeye sokulmak istenmiyorsa, bu yük, müttefikleriniz ile birlikte taşınmalıdır. Aynı şey kendi silah endüstriniz için de geçerlidir.

Dış ticaret bilançonuz 1975 yılında önemli bir açık ile kapanmıştır. Bu açık, dış ülkelerde, özellikle Almanya'da bulunan işçilerinizin havaleleri ile ancak kısmen kapatılabilmiştir. Ortak Pazar ile olan ticaret açığınızı ekim 1975 tarihine kadar 1,5 milyar doları, Almanya ile ticaretinizdeki açık da 650 milyon doları bulmuştur.

Bu gelişmenin kabahatini Ortak Pazar ile olan ortaklıkta bulan ve bu konuda değişiklikler yapılmasını isteyen düşüncelere son zamanlarda sık sık rastlanmaktadır. Hakikat nerededir?

Türkiye'nin ekonomik bir gelişme, özellikle sanayileşme çabaları içinde bulunan bir ülke olmasından, bir dış ticaret ve ödeme açığı bulunması strüktürel ve zorunlu bir sonuçtur. Bunun nedeni ise belli bir sanayileşme düzeyine ulaşan ülkelerde, ithalatın genellikle az esnekliğe sahip olan ihracattan daha hızlı artmasıdır: O ki ülke çok aranan bir hammaddeye veya petrole sahip olsun. Rekabet olanaklarına sahip bir endüstrinin tam olarak gelişmesine kadar olan kritik devre, eğer gelişme hızının yavaşlatılması veya sırf yerli kaynaklara dayanılması istenmiyorsa, dış kredilerle yabancı yatırımlarla, transit gelirleri ile veya gelişme yardımları ile desteklenmelidir. (19'uncu yüzyılın ikinci yarısında önemli ölçüde bir sanayi gelişme sağlamış ve bazı branşlarda önder duruma gelmiş olmasına rağmen Amerika Birleşik Devletleri 1914 yılına kadar buna benzer bir durumda idi. Bu devlet ancak 1'inci Cihan Savaşı'ndan sonra alacaklı bir devlet durumuna gelmiştir.)

Türkiye'nin son 20 yıldaki ekonomik gelişimi, -ki kamıyca nüfusun süratle artışı göz önünde bulundurulursa, Tarım sektörü buna ayak uyduramamıştır - mecburen ithalat tahditlerine dayanan, dışa karşı korunmuş bir kapalı iç pazar ekonomisi idi. Eğer Türk ekonomisi

önümüzdeki 15-20 yıl içinde Ortak Pazar'a tam üye olacak, veya başka bir şekilde milletlerarası rekabete açılacaksa, takdire değer özel teşebbüsünden süratle, tam istifade etmeli ve devletin de yardımı ile ihracata yönelmelidir. Bu ise, ülkeyi daha gımdiden adım adım milletlerarası rekabete açmakla olur. Bu yol çok zaman süratli bir gelişmeye bağlı olan enflasyon ile de mücadele için zaruridir. İthalat tahditlerinin meydana getirdiği camdan muhafaza, bazı işadamları ve tüccarlar için, sert bir rekabet yerine büyük kazançların ve monopollerin garantisi olarak çok daha cazip gelebilir. Fakat böyle bir koruma kalkını altında ihracat yeteneği olan, kalite ve fiyat bakımından rekabete uygun bir sanayiın yetişmesine imkân yoktur.

Türkiye-Ortak Pazar ilişkilerine de değinmek isterim: Türkiye'nin ortaklık anlaşması ile kendisine tanınan avantajları tam olarak elde edemediği, dolayısıyla aradan geçen zaman zarfında bu avantajların başka ülkelere de tanınmış olduğu söylenmektedir. Baştan şunu ifade etmek isterim ki, hükümetim daha birkaç gün önce Ekonomi Bakanımızın ağzından, gelişmekte olan ülkeler ve tabii Ortak Pazar ile ortaklık anlaşması yapmış olan ülkeler için el'an mevcut bulunan ticari manıaların ortadan kaldırılması gerektiğini bildirmiştir. Kendi ifadesi aynen şöyledir:

"Gelişmekte olan ülkeler için en iyi çözüm, dünya ekonomisiyle daha sıkı işbirliğine girişmeleridir. Bunun için her şeyden evvel üçüncü dünyanın ihracata dönük geliştirme politikasına yardım edilmesi lazımdır. Gelişmekte olan memleketlere, sanayileşmiş ülkelerin sınai ve zirai piyasalarına girebilmeleri için daha büyük kolaylıklar temin edilmelidir. Bu ülke grubunun kendi çıkarlarını muhafaza etmek eğilimi ortadan kalkmalı ki bu Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun zirai sistemi, ve sınai mamulleri için de muteberdir."

Benim ülkemden şikâyet edileceğini tahmin etmiyorum. Türkiye'nin büyük dış ticaret açığının nedeni demek ki bu değil.

Hükümetimin politikası bellidir: Sanayi imalatının bünyesinde, gelişmekte olan ülkeler lehine bir değişiklik yapılmasını tasvip etmekte ve bu nedenle bu ülkelerde yapılan yatırımları teşvik etmekte, bu ülkelerden daha çok işçi almak yerine sanayiın ve buna bağlı olarak modern teknoloji ve know-how'ın işsizlik hüküm süren ülkelere transfere yardımı olmaya amadedir.

Türkiye-Ortak Pazar ekonomik ilişkileri tenkitçileri, 1963 yılında ortaklık anlaşmasının imzalanmasından sonra geçen zaman içinde ekonomik manzaranın önemli bir şekilde değişmiş olduğunu gözden kaçırmaktadırlar. Ortak Pazar dışı açılmaya, Afrika'daki eski Fransız ve Belçika sömürgelerine tanınmış olduğu ayrıcalıkları adım adım bütün Afrika'ya tanıtmaya, kısmen de gelişmekte olan diğer ülkelere teşmil etmeye mecbur kaldı. Ayrıca, Ortak Pazar ülkelerinin özel bağlarla bağlı bulundukları bütün Akdeniz ülkelerine de özel bir statü yapmak zorunluluğunda kalındı. Bütün bu ülkeler, gelişme ve ihracat strüktureleri bakımından büyük ölçüde Türkiye'ye benzediklerinden, eskiden mevcut olan tek tarafı muafiyetler mecburen daralmış oldu.

Bir Türk gazetesinin birkaç gün evvel Brüksel'den bildirdiğine göre, Ortak Pazar Komisyonu, Türkiye ile olan işbirliğinde salt ticaret alanında daha fazla imtiyazlar tanınmasına imkân olmadığı düşüncesinde imiş. Bu nedenle tanınacak imtiyazların mahiyetlerini de-

tirmeli ve endüstriyel ve teknolojik alanlara kaydırılmalı imiş. Komisyon'un düşüncelerini ben bilmiyorum. Fakat bu ima, endüstri ülkeleri ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki işbirliğinin -Gümrükler gibi eski ticaret politikası araçlarının gittikçe daha az rol oynamaları gibi- gelişme temayülüne uygun olduğundan bana akla yakın gelmektedir. Fakat her halükarda anlaşmalarla tespit edilmiş olan hususların da yerine getirilmeleri doğaldır.

Türkiye-Ortak Pazar ilişkileri denince, genellikle ticaret politikası yönü görülmekte. Ortak Pazar ülkelerinin önemli mali yardımları ve Avrupa Yatırım Bankası'nın verdiği krediler ile iş payasalarımızın bugüne dek görülmemiş bir şekilde yabancı işçilere açılmış olması ve Türkiye'den bir karşılık almadan kendi, yüksek işsizlik oranımıza rağmen bir işçi istihdamının devam etmesi hiç göz önüne alınmamaktadır.

Avrupa ve Almanya Federal Cumhuriyeti ile olan ticaretinizdeki yüksek açıkla ilgili olarak bir iki şey söylemek isterim. Bu arada bana gücenmeyeceğinizi ümit ederim. Ortak Pazar, Türkiye için son ticari engelleri de bir yıl evvel tamamen ortadan kaldırmış bile olsa idi, dış ticaret açığınız önemli bir azalma göstermeyecekti. Ayrılmış kontenjanların, mesela tekstil mamulleri gibi kritik mallarda bile, kısmen tam olarak kullanılmadığı bir sır değildir. 1975 kışında Bremen'e yaptığım bir ziyarette Alman pamuk ithalatçılarının ne kadar büyük bir ümitsizliğe düşmüş olduklarına tanık oldum. Kendileri uzun yıllar, iyi Türk pamuğunu Almanya'ya sokabilmek için büyük çabalar sarfetmişler, arzin azlığı yüzünden ve teklif almadıklarından kısa bir süre içinde üçüncü pazarlardan mal satın almayla mecbur kalmışlardır. Böylece piyasaya giren yeni bir pazarın tekrar çıkartılması çok zor, hemen hemen imkânsızdır.

Ülkem, ihracat alanında, bilhassa çok zor şartlar hüküm sürmüş olan son yılda da pek o kadar başarısız olmamıştır. Bu nedenle, ihracatın bazı önemli temel şartlarını burada belirtme müsaadenizi rica ederim. Böyle seçkin ve ihtisas sahibi bir topluluk huzurunda, bu konudaki fikirlerimi çekinerek ifade ediyorum. Kendisine bir şey sorulmadan fikir yürüten bir yabancı veya sizin işlerimize karışan birisi hissini uyandırmaktan şiddetle kaçınmak isterim.

İhracatın bazı şartları vardır: Doğru bir istek tahmini yapabilmek için dış pazarların daimi olarak esaslı tetkiki ve etüdü kalitesini muhafaza eden ve rekabet yeteneğine sahip bir malın bulunması, teslimatın en sıkı ve zor şartlar altında bile emin ve zamanında yapılması, moda değişiklikleri ile teknik yeniliklere çabuk uyum ve son olarak da rakiplerin daimi surette yakından tetkiki. Bunlara ek olarak, kendi sanayiinin rekabet yeteneğini daima göz önünde bulunduran, bir enflasyonun -Her ne kadar iç pazar için geçici bir ferahlık getirmesine karşılık- ihracat için öldürücü olacağını müdrik ve bunun sübvansiyonlarla uzun süre önlenemeyeceğini iyi bilen bir iç ekonomik politikaya da gerek vardır. Son olarak da özellikle şimdi cari olan "Yüzen" kurlar ile çok esnek bir maliye ve para politikası şarttır.

Bu geçiş döneminde ödemeler dengesi açığı, ekonomik gelişmeyi frenlemeden ve işsizliği daha da artırarak sosyal ve politik tehlikelerin ortaya çıkmasına meydan vermeden nasıl kapatılabilir?

1)Önce Türkiye işgücü ihracına devam etmelidir her ne kadar bu yol uzun vadeli olarak problemin çözümü için yeterli değilse de, Karamsar tahminlerin aksine olarak 1974/75 yıllarındaki kuvvetli ekonomik durgunluk, Almanya'daki Türk işçilerinin sayısını pratikte azaltmamıştır. Halen 600.000 işçi vardır ve bunların da 40.000'i işsizdir. Toplam işsizlerin sayısı ise 1,2 milyon civarındadır. Bu işsizliğe rağmen, zorla geri göndermeler bir tarafa, önemli ölçüde bir kendi arzusu ile dönüş bile meydana gelmemiştir. Dış ülkelerdeki Türk işçilerinin büyük bir bölümü Almanya'da bulunduklarından, 1975 yılında gönderilen 1,2 milyar dolar tutarındaki işçi dövizlerinin büyük bir kısmı ülkemden gelmiştir. Alman bankalarındaki Türk işçilerinin tasarrufları ise 5-6 milyar DM tahmin edilmektedir. Bu tür döviz rezervlerinin ülkenizin iç gelişmesi ve ödemeler dengesi açığının kapatılması için mobilize edilmesi akla ilk gelendir. Bu ise, bugüne kadar çözümlenememiş olan bir güven sorunudur. Türk işçilerinin tasarrufları ile birlikte Türk ekonomisine intibakları ile ilgili bir model proje, mütevazı boyutlarda olmasına rağmen, Türk tarafınca bugüne kadar gerekli karşılığı görememiştir. Ben şahsen her iki hükümetin gerekli vasıta ve yolları bularak doğru olan bu planı daha büyük bir çerçevede içinde şu veya bu şekilde başarıya ulaştıracaklarından eminim. Doğrusunu söylemek gerekirse, her iki taraf da bugüne kadar Türk işçilerinin Türk ekonomisine intibakları problemleri ile gereği kadar entansif biçimde meşgul olmamışlardır.

Ortak Pazar'da şimdi Türk işçilerinin kademeli olarak serbestçe hareket edebilmeleri ile ilgili görüşmelere başlanılmalıdır. Her iki tarafı da tatmin edecek, pratik bir çözüm yolu bulunacağına olan kanaatim tamdır. Bu münasebetle, ekonomik ilişkilerimiz çerçevesi içinde Türkiye'de çalışan az sayıdaki Almanlar için de, biraz daha kolaylık gösterileceğini ümit ederim. Birinci sınıf bir mamulünü ülkenizde kendi ismi altında imal eden ve imalatının da %20'sini komşu dış ülkelere ihraç eden dünyaca tanınmış bir firmanın mamullerinin son kalite kontrollerini yapacak ve bu suretle ihracat standardının korunmasını sağlayacak olan iki uzman işçisine ikamet müsaadesini almak için çırpınmasının sebebini anlamak güçtür. Yabancı turist celbine büyük önem verilmekte olmasına rağmen, Alman seyahat acentelerinin Türkiye'de şubeler açmasına müsaade edilmemesinin sebebi de zor anlaşılır. Üstelik Almanya'daki Türk işçilerine, büyük bir hoşgörü ile müessese açmak müsaadesi verilmekte ve Türkiye'de buna imkân olmadığı halde Almanya'daki Türklerin geniş çapta gayri menkul satın almalarına müsaade edilmektedir.

2) Almanya Federal Cumhuriyeti, 1975 yılında turistlere dış ülkelere 20 milyar DM ödemiştir. Bunun büyük bir kısmı da Akdeniz ülkelerinde sarfedilmiştir. Yugoslavya ve Yunanistan bundan özellikle yararlanmışlardır. Bu para nehri bu yıl da büyük ölçüde Türkiye'nin yanından akıp geçmiştir. İspanya misali, strüktürel ödemeler dengesi açığının orta vadeli turizm gelirleri ile kapanabileceğini göstermektedir. Benim kanımca, özellikle Alman turistler için Türkiye, bütün diğer Akdeniz ülkeleri için de en iyi olanaklara sahiptir. Ben şahsen, 10 yıldan beri Alman resmi mali olanakları ile Türkiye'ye bu konuda da yardımcı olmaya

çalıştım. Sonuç bugüne kadar memnuniyet verici olmadı. Petrol krizinin ödemeler dengesi sorunu tekrar ön plana çıkarttığı göz önüne alınırsa, orta vadeli bir çözüm yolu olarak turizmin geliştirilmesinin önemi açıkça görülür.

3) Sıhhatli ve dinamik bir ekonomik gelişmenin getirdiği ve yukarıda izaha çalıştığım şekildeki strüktürel bir ödemeler dengesi açığı, dış krediler ve yabancı yatırımlar ile kapatılabilir. Petrol krizi çıkmadan, Türkiye, milletler arası sermaye piyasası için uygun bir hale gelmişti. Irak-İskenderun akaryakıt boru nakli hattı finansman çalışmalarında da görüldüğü gibi, bugün de bir ölçüde bu niteliğini korumaktadır. Başka sağlam projeler için de başka özel yabancı sermaye mobilize edilebilir. Burada da güven en önemli faktördür. Kanımca, ülkenizde yeterli yerli sermaye mevcuttur. Yalnız bu sermaye her zaman produktif kullanılmamaktadır.

Yabancı yatırımlar problemini birçok kere açık olarak ele almış bulunuyorum. Türkiye'deki Alman yatırımları son yıllarda alt düzeyde (9'uncu sırada) kalmış, pratik olarak durmuştur. Yabancı yatırımlar hakkında oldum olası büyük bir fikir ayrılığı vardır. Açgözlü dış sermayenin, büyük kârlar ümidi içinde Türkiye gibi bir ülkede yatırım yapmak fırsatını beklediğini sanmak, yanlıştır. Bu yalnız Türkiye için değil bütün gelişmekte olan ülkeler için de ayırdır. Yatırımcı sermaye, özellikle Alman sermayesi, çok nadir bulunan bir maldır. Büyük kârlar değil başta emniyet yani emin bir gelecek planlaması ister. En iyisi uzun zamandan beri yapılması gereken bir milletlerarası dış yatırım anlaşmasının bir an evvel yapılmasıdır. Gelişmekte olan ülkelerin likidite problemleri, uzun vadeli olarak ancak bu yoldan çözümlenebilir, sumf bir enflasyonier likidite veya servetin otomatik olarak yenisinden dağıtılması suretiyle değil.

Petrol üreten ülkelerin bile, -Ki kendileri de bizzat birer gelişmekte olan ülkelerdir- sermayelerini yatırırlarken, ön planda emniyet unsuruna önem vermedirler. Bu ülkeler, kapitalist endüstri ülkelerinin altın çerçevesi "Blu Chips"lerini, politik alanda dostları olan diğer gelişmekte olan ülkelere riskli yatırımlara tercih etmektedirler. Ön planda kendi ülkelerinin menfaatlerini korumakla zorunlu olduklarından ve petrol rahmeti de ilanihaye devam edemeyeceğine göre, bu şekilde hareket etmelerini anlayışla karşılıyorum.

Yabancı yatırımlar problemi ancak bir menfaatler kompromisi esasına dayanılarak çözülebilir. Yatırımlar, gayet tabiidir ki, ülkenin ekonomik çıkarlarına hizmet etmeli ve gelişme planlarına uygun olmalıdır. Fakat aynı zamanda da sermayeyi veren için de çekici ve emin olmalıdır. Aksi takdirde sular bayır yukarı akmaz.

Endüstri ülkeleri ekonomisinin, işgücüne ağırlık verenden sermayeye ağırlık tanıyan bir prodüksiyon sistemine dönüşmesini içeren bir strüktür değişimi, imalatı, şartları müsait olan gelişmekte olan ülkelere kaydırılmasına neden olmaktadır. Türkiye bu prosede içinde, sanayileşmiş Avrupa ülkeleri ile petrol üreten ülkelerin ihracat pazarlarına olan yakınlığı, ülke içindeki kullanılmamış işgücü potansiyeli ve endüstri ülkelerinde yetişmiş olup, kendi sermayeleri ile ülkelerinde yatırım yapmak isteyen işçileri ile çok uygun bir du-

rumdadır. Türk işçileri bugüne kadar kendi teşebbüs - leri ile ya yeni tesisler kurmuşlar, ya da mevcut te - sislere ortak olmuşlardır. Bu yatırımların tutarı bu - gün toplam 100 milyon DM'a yaklaşmıştır. Bu özel te - şebbüse, bugüne kadar olduğundan daha fazla dikkat ve yardım edilmelidir, özellikle ülkenizin az gelişmiş yö - releri gözönüne alınarak. Hükümetim, karşılıklı es - sına dayanarak geçmişte olduğundan daha fazla bu ko - nuda angaje olmaya hazırdır.

4) Türkiye yalnız stratejik ve politik değil, aynı za - manda ekonomik alanda da merkezi bir pozisyona sa - hip olmak gibi mutlu bir durumdadır. Komşu ülkelerin petrol zenginliği dolayısıyla önemli bir gift yönlü tran - sit ülkesi haline gelmiştir. Önce bu ülkeler ile Akdeniz arasındaki emniyetli kara bağlantısını teşkil etmektedir. Bunun ise petrol ve doğal gaz nakliyatı için yalnız eko - nomik açıdan değil, stratejik açıdan da büyük önemi vardır. Kimse Süveyş kanalının daimi açık kalacağından, ve Kap Burnu yolunun da emniyetinin devam edip et - meyeceğini kestiremez.

Türkiye ayrıca, bu ülkeler ile Balkanlar ve Batı Av - rupa arasındaki en kısa demir ve karayolları bağlantı - larını teşkil etmektedir. Petrolcü ülkelerin ithalatı son iki yılda muazzam şekilde artmıştır ve daha da arta - caktır. Kendileri için en ucuz ve en kısa nakil yolunun, büyük bir önemi vardır. Tahmin ediyorum ki karayol - larının kullanılmasına karşılık bugün ekonomik makul bir çerçevede içinde Türkiye'nin transit/geçenlerden bir resim alma hakkına kimsenin itirazı olsun. Aksine ben coğrafi durumun verdiği bu avantajdan yararlanarak Türkiye'nin ödemeler dengesi için bu yeni kaynaktan faydalanması gerektiği fikrindeyim. Bu konuda hükü - metimin görüşünün ne olduğunu daha bilmiyorum, fa - kat muhtemeldir ki, alınacak masraflar o şekilde he - sap edilmelidir ki, her iki tarafın da menfaati korun -muş olsun.

Petrol zenginliği ancak belli bir süre devam ede - ceği için ve büyük yatırımlar ile yükselen hayat stan - dartları tesirlerini daha şimdiden göstermeye başla - dıklarından, yol şebekesinin süratle ve büyük çapta genişletilip takviye edilmesi bütün tarafların menfaati - ne uygun olacaktır. Ekonomik rantabilitesi, en iyimser tahminleri de çok aşmış bulunan Boğaziçi Köprüsü in - şaatında görmüş olduğumuz fevkalade milletlerarası işbirliğini insan düşününce, bu yol sorununun da mil - letlerarası bir konsorsiyum eliyle, belki de Dünya Ban - kası ile EİB'nin de iştirakleri sağlanarak Yugoslav - ya, Bulgaristan ve Romanya gibi doğrudan doğruya il - gili ülkelerin de katkısı ile, büyük olanaklarla ve nis - peten kısa bir süre içinde çözülebileceği düşünülebilir. Ekonomik bakımından rantabl bir büyük proje olduğun - dan milletlerarası sermaye piyasaları kanalı ile, ö - zel sermayenin de katkısı sağlanabilir.

5) Petrol üreticisi ülkelerin ellerinde bulunan ve ok - duklarından fazla abartılmış olan mali olanaklar, üçü - ş iliskileri kurulması fikrini doğurmuştur. Bunun için de Türkiye, durumu dolayısıyla çok elverişli bir pozis - yondadır. Kanıma göre bugüne kadar eksik olan yalnız doğru bir inisiyatif. Ben, burada da buluş kabiliyeti faz - la olan özel teşebbüsün, teori bakımından doğru olan bu fikrin kuvveden fiile çıkartılmasında ve pratik gerek - li yolları bulacağından eminim.

Yüksek sesle düşünmeyi andıran bu ifadelerimle Türkiye'nin strüktürel ödemeler dengesi açığının, özel sektör kaynakları ile ve devletin de yardımı ile en iyi şekilde nasıl hafifletilebileceği üzerinde bazı fikirler - ileri sürdüm. Bugüne kadar Almanya Federal Cumhu - riyeti Hükümetinin Türkiye'ye yaptığı cem'an 3 milyar DM civarındaki resmi gelişme yardımlarından bah - setmedim. Son yılların yardımları inanılmaz şartlarla yapılmıştır. %2 faiz, 10 yıl ödemesiz süre, 30 yıl vade.

Ödemeler dengesindeki açıklık nedeniyle, hükümetim e - lindeki olanaklar nispetinde bu yıl da yardıma devam et - meye hazırdır ve buna, gene bugüne kadar olduğu gibi önemli ölçüde bir teknik yardım da ekleyecektir. Maa - lesef bu alanda da bütün istekleri karşılayamıyoruz.

Fakat şu hususu da belirtmek isterim ki, uzun va - dede bakılırsa, resmi devlet yardımları hiç bir zaman yabancı yatırımların yerini alamazlar. Ve gelişmekte olan ülkelerin sorunları yardımlarla değil, ancak tic - aretle çözülebilir.

Milletlerarası yardım açısından Türkiye, önümüz - deki yıllarda zor koşullarla karşı karşıya kalacaktır. Ülkeniz oldukça gelişmiş bir endüstrileşme düzeyine erişmiş olduğundan, petrol krizinden müteessir o - lanlar arasındadır. Fakir gelişmekte olan ülkelerin de en fakirleri olan ve kendilerine bugün "4. Dünya" dedi - ğimiz ülkeler ise, bu krizden en çok müteessir olanlar - dır. Endüstri ülkelerinin resmi yardımları ve millet - lerarası örgütlerin olanakları, kendilerine yaşama şan - sı tanımak için, bugüne kadar olduğundan fazla bu ülke - lere yönelecektir. Eski "3. Dünya"nın daha iyi durumda olan ülkeleri ise daha az para yardımı ve daha ağır şartlar beklemelidirler. Bu durum, Dünya Bankası' nın son yıllarda gittikçe artan bir ilgi gösterdiğini mem - nunlukla gördüğümüz, Türkiye için de geçerlidir. Sov - yetler Birliği'nin ekonomik gelişmesinde Türkiye'ye kendi ölçüsünde yardım etmesi, bütün ilgililer için memnuluk vericidir.

Sözlerimi bitirirken tekrar Ortak Pazar'a dönme - me müsaadenizi rica ederim. Bilindiği gibi Yunanistan geçiş dönemi süresini kısaltarak birkaç yıl sonra Or - tak Pazar'a tam üye olmak istemektedir. Fransa ve di - ğer Ortak Pazar ülkeleri gibi Almanya da - Son defa Fe - deral Şansölyenin Atina ziyareti sırasında - bu planı tam desteklemeyi vaat etmiş bulunmaktadır. Yunanis - tan'ın pek az olmayan ekonomik zorluklarını biliyoruz. Diğer taraftan, Yunanistan'ın erken tam üyeliğinin hiç bir şekilde Türkiye aleyhine bir sonuç vermemesi ge - rektiği hususunu hükümetim, hiç bir şüpheye meydan vermeyecek açıklıkla belirtmiştir.

Tam üyeliğe daha geç geçmenin daha faydalı olaca - ğı hakkındaki kararını, Türkiye'nin kendi menfaatleri ile müşterek menfaatlerini değerlendirerek vereceğini ümit edecek kadar ülkenizi iyi tanıdığımı zannetmekte - yim. Daha uzun olan geçiş dönemi için Türkiye bilme - lidir ki, kararı ne olursa olsun, Avrupa'nın kendisine tanıdığı opsiyon devam edecektir ve geçiş döneminin ka - çınılmaz zorluklarında kendisine yardım edilecektir.

Karar verirken, Türkiye'nin yukarıda izahına çalıştı - ğım ekonomik sistemler arasındaki özel durumu da ta - bii değerlendirilecektir.

Önümüzdeki aylarda Türk-Alman ekonomik ilişkileri bakımından kesif bir fikir teatisinde bulunulacağını bildirmekle memnunum. Mart ayı başında Ekonomik İşbirliği Bakanımız E. Bahr ülkenizi ziyaret edecek ve ilkbaharda da 1975 haziranında Dışişleri Bakanımızın ziyareti sırasında yapılması kararlaştırılmış olan yük-

sek düzeydeki Türk-Alman ekonomik konsültasyonları, geniş bir gündemle çalışmaya başlayacaktır.

Bu ilk konsültasyonlara her iki tarafın ekonomisinin önde gelen temsilcilerinin iştirak edeceğinden dolayı özellikle memnunum.